

Τα παραμύθια των αυτόκλητων "Mythbusters"

Το δυσ-μακεδονίζειν

ουκ ανδρός σοφού (αλλά Αγγέλου Κανλή)

Πώς έφτασα εδώ;

Ἐν Ἀρχῇ ἦν Ὁ Λόγος

Το μεγαλύτερο μέρος της ενήλικης ζωής μου το χαρακτηρίζει μια διαστροφική έλξη προς τις αντιπαραθέσεις σχετικά με μεγάλα θέματα, είτε επίκαιρα είτε διαχρονικά. Δεν απολαμβάνω τίποτε περισσότερο από το να διυλίζω τα επιχειρήματα της μιας ή της άλλης πλευράς και να καταδεικνύω την ασυνέπεια ή σαθρότητα της επιχειρηματολογίας τους. Αγαπημένοι μου «πελάτες» είναι συνήθως όσοι προσποιούνται ότι μιλούν από θέση ανώτερη, είτε ηθική είτε επιστημονική. Εξέχουσα θέση στην φαρέτρα των συγκεκριμένων κατέχουν οι καταρρίψεις θεωρούμενων «μύθων», δηλαδή απόψεων που υποτίθεται πως υιοθετεί αλόγιστα ο πολύς κόσμος. Δυστυχώς, τις περισσότερες φορές η τεκμηρίωση είναι είτε ανύπαρκτη είτε ανεπαρκής (τουλάχιστον για τα δικά μου γούστα) και η ανάλυση δεν είναι παρά μία παράθεση εναλλακτικών μύθων ή, στην καλύτερη περίπτωση, μία αφήγηση της «αλήθειας», όπως την καταλαβαίνουν οι εν λόγω επίδοξοι Mythbusters.¹ Για τον λόγο αυτό, αν αποφασίσω να ασχοληθώ με το θέμα, αναγκάζομαι να ξοδέψω πολλή ενέργεια αφενός για να ανασκευάσω τις «αστοχίες» και αφετέρου για να «δείξω» πώς πρέπει να μοιάζει μια ορθολογική προσέγγιση του θέματος.

Τις περισσότερες φορές η αντίστοιχη ανάλυση πραγματοποιείται μόνο στο μυαλό μου ή το πολύ προφορικά στα πλαίσια μιας παρέας. Ενίοτε, όμως, αποφασίζω ότι το θέμα επιδέχεται μόνο γραπτή ανάλυση, γιατί δεν μπορεί να απαντηθεί με τη χρήση ενός ή δύο κλισέ. Έχω γράψει για [χρήσιμα θέματα](#), για [επίκαιρα θέματα](#), για [διαχρονικά θέματα](#).

Αφορμή για το παρόν κείμενο ήταν ένα από τα [διαφημιζόμενα](#) ενημερωτικά κείμενα με τίτλο «10+1 Ερωτήσεις & απαντήσεις για το Μακεδονικό». Εκείνο που εκτίμησα ήταν ότι οι συντάκτες του το διαθέτουν [ελεύθερα](#), αντί να το πουλούν σε μορφή βιβλίου. Είναι μια πρακτική που θεωρώ πώς πρέπει να ακολουθείται σε κάθε δημόσια συζήτηση. Δυστυχώς όμως, οι καλές εντυπώσεις σταμάτησαν εκεί, γιατί το κείμενο βρίθει ανακρίβειών και (ακόμα χειρότερα) λογικών πλανών (logical fallacies), ενώ το ύφος του είναι απωθητικό.

¹ Τον όρο δανείστηκα από την ομώνυμη τηλεοπτική [σειρά](#) του Discovery Channel, η οποία βέβαια χρησιμοποιεί πολύ πιο «επιστημονικές» μεθόδους από τους περί ων ο λόγος.

Και γιατί θα έπρεπε να ασχοληθώ με μια τέτοια ανάλυση; Για δύο βασικούς λόγους:

- Επειδή το «Μακεδονικό» με αφορά προσωπικά. Όντας Έλληνας του εξωτερικού, δεν είναι λίγες οι φορές που, όταν στην ερώτηση «από ποιο μέρος της Ελλάδας είσαι» απαντάω «από τη Μακεδονία», έχω να αντιμετωπίσω την απορία, δυσπιστία ή και ειρωνεία των (ξένων) συνομιλητών μου. Στο μυαλό τους Ελλάδα και Μακεδονία είναι δύο έννοιες διακριτές και ασυμβίβαστες. Και όσων το αφτί έχει τύχει να πιάσει κάτι για το θέμα, έχουν την εντύπωση ότι οι κακοί Έλληνες απλά επιβουλεύονται την ιστορία και αρνούνται προαιώνια δικαιώματα των φτωχών γειτόνων τους.² Μου στοιχίζει πολύ να ανασκευάσω τους δικούς τους «μύθους» και είναι πολύ αποκαρδιωτικό να βλέπω ότι παρόμοιους μύθους έχουν υιοθετήσει και συμπατριώτες μου.
- Επειδή έχω αναπτύξει αλλεργία στα ελιτίστικα παραληρήματα κάθε Ελληνάρα που θεωρεί ότι έχει την ατυχία να ζει σε μια χώρα όπου περιστοιχίζεται από ηλίθιους, τους οποίους πρέπει να φωτίσει ή αποστομώσει με τη σοφία του. Το ότι οι συγγραφείς του κειμένου είναι τέτοια περίπτωση φαίνεται όχι μόνο από το γενικό ύφος του, αλλά και το συμπέρασμα του τελευταίου κεφαλαίου («*Γιατί συνέβησαν όλα αυτά*») ότι φτάσαμε εδώ επειδή οι πολίτες είναι «*αστοιχείωτοι*», «*ανώριμοι και άσχετοι*» (σ. 91).³ Ελπίζω πως δεν υπάρχουν πολλοί που συμμερίζονται μια τέτοια νοοτροπία, αλλά φοβάμαι ότι κάποιος μπορεί να υποκύψει στον έμμεσο εκβιασμό (ουσιαστικά μια περίπτωση προσφυγής στο φόβο) και να τους δώσουν δίκιο, μόνο και μόνο μην τυχόν θεωρηθούν και οι ίδιοι «*αστοιχείωτοι*» ή «*άσχετοι*».

Πάμε, λοιπόν.

² Στην πιο πρόσφατη συζήτηση, ο συνομιλητής μου ζήτησε να μάθει πώς λέγονταν αυτή η χώρα πριν τη Γιουγκοσλαβία. Η απάντηση ότι προηγουμένως δεν υπήρχε «χώρα», αλλά μόνο Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν τον ικανοποίησε και ρώτησε πώς λέγονταν πριν τους Οθωμανούς. Φαντάζεστε πόση ήταν η έκπληξή του όταν έμαθε ότι η τελευταία πολιτική οντότητα με κέντρο αυτή την περιοχή λέγονταν «Βουλγαρική».

³ Δεν γνωρίζω τους συγγραφείς, αλλά ούτε και θέλησα να μάθω τίποτε περισσότερο για αυτούς, ώστε να μην προκαταβάλλω την κρίση των απόψεων που εκφράζουν, οι οποίες και είναι οι μόνες που με ενδιαφέρουν. Και φυσικά δεν με ενδιαφέρει αν είναι «άπλυτοι Συριζαίοι» ή «εθνοπροδότες αριστεροί», όπως είμαι σίγουρος ότι θα τους αφορίζαν πολλοί συμπατριώτες μας. Το τελευταίο που θα ήθελα θα ήταν τούτο το κείμενο να γίνει σημαία στα χέρια του γαλάζιου βεζίρη που φιλοδοξεί να γίνει (προσκυνημένος) χαλίφης στη θέση του ροζ (προσκυνημένου) χαλίφη.

Πώς να αποφύγετε τις άβολες ερωτήσεις

Άχυρα Παντού

Τι κάνεις όταν οι θέσεις αυτού που θέλεις να ταπεινώσεις δεν είναι και τόσο παράλογες; Μα φυσικά δεν κάθεται να τις αντικρούσεις, αλλά τις παρουσιάζεις έτσι ώστε όποιος τις διαβάσει να μην έχει άλλη επιλογή παρά να παραδεχτεί τον παραλογισμό αυτού στον οποίο χρεώνονται. Το κόλπο πιάνει καλύτερα όσο μικρότερη είναι η παραποίηση (κατά προτίμηση μόνο στο άβολο μέρος των θέσεων).

Το κατασκεύασμα που δημιούργησες είναι γνωστό ως "[Straw Man](#)" («αχυράνθρωπος»), ένα βολικό ανδρείκελο που μπορείς να χτυπάς όσο θέλεις, χωρίς να κινδυνεύεις από τα χτυπήματά του. Βέβαια ο πραγματικός σου αντίπαλος παραμένει άθικτος, αλλά ελπίζεις ότι το κοινό δεν θα το προσέξει και θα σε επευφημήσει για τη γενναιότητα που επέδειξες.

Το ίδιο το αντικείμενο του εν λόγω κειμένου είναι αχυρένιο. Ποιος, πού, πότε ανέφερε τους «μύθους» που καταρρίπτουν οι ηρωικοί παραμυθομάχοι; Οι ίδιοι διατείνονται (σ. 10) ότι πρόκειται για «ερωτήσεις που διατρέχουν την ελληνική δημόσια συζήτηση», χωρίς όμως να αισθάνονται την ανάγκη να παραθέσουν ούτε μία παραπομπή σε εκπεφρασμένη άποψη που να περιέχει τη διατύπωση που διάλεξαν να λειδωρήσουν. Είναι λάθος να υποθέσουμε ότι τα έβγαλαν από το μυαλό τους ή τα παρουσίασαν όπως τους βόλεψε;

Για παράδειγμα, ο δεύτερος «μύθος» διατυπώνεται (κατά το ήμισυ) ως «*Η Μακεδονία είναι από την Αρχαιότητα ελληνική*». Το σύνθημα που έχω ακούσει εγώ είναι «*Η Μακεδονία είν' Ελληνική*». Είναι ένα σύνθημα απλό, εύληπτο (αν και εσκεμμένα ασαφές, όπως θα δούμε) και... έχει μέτρο. Την παραλλαγή που παραθέτουν με την «*Αρχαιότητα*» δεν την έχω ακούσει από κανέναν και αμφιβάλλω αν θα την άκουγα ποτέ, για τον απλό λόγο ότι δεν μπορεί να γίνει σύνθημα. Της λείπει το μέτρο!

Και πώς, θα ρωτούσε κανείς, τους βοηθάει η παρεμβολή της λέξης «*Αρχαιότητα*» να καταρρίψουν τον «μύθο»; Αυτό σχετίζεται με την ερμηνεία που προσπαθούν να δώσουν στους όρους «*Μακεδονία*» και «*ελληνική*». Εδώ κολλάει και η παραπάνω παρατήρηση για την εσκεμμένη (;) ασάφεια της φράσης. Προφανώς καθένας αντιλαμβάνεται διαφορετικά το νόημα του μηνύματος που προσπαθεί να περάσει. Δυνατές ερμηνείες του είναι

- «Μακεδονία» είναι μόνο το κομμάτι που βρίσκεται στην Ελλάδα.
- η Ελλάδα θέλει και τις Σέρρες και τον Περλεπέ (και το Νευροκόπι και την Κορυτσά),⁴
- η έννοια της «Μακεδονίας» είναι συνυφασμένη με την ιστορία της Ελλάδας.

Οι συγγραφείς επιχειρούν μία διαφορετική ανάγνωση του μηνύματος. Πάνω κάτω:

- ο γεωγραφικός χώρος της Μακεδονίας ανήκε πάντα στην Ελλάδα

και ενημερώνουν (σ. 24) ότι «ο μακεδονικός χώρος γνώρισε διάφορους επικυρίαρχους» μετά την Αρχαιότητα: «Βυζαντινούς», Βούλγαρους, Σέρβους, Οθωμανούς, δηλαδή ότι η περιοχή της Μακεδονίας δεν ήταν στην κατοχή Ελλήνων. Εδώ αναρωτιέται κανείς σε ποιους ακριβώς απευθύνονται. Υπάρχουν άνθρωποι που να θεωρούν ότι η Μακεδονία ανήκε πάντα στην Ελλάδα; Τότε απλά αρκεί να τους... αποκαλύψουμε ότι μέχρι πριν 200 χρόνια δεν υπήρχε «Ελλάδα», ένα εθνικό κράτος που δημιουργήθηκε με την Επανάσταση.

Στη συνέχεια αλλάζουν απότομα αφήγηση και ασχολούνται με την ανάγνωση:

- η Μακεδονία πάντα κατοικούνταν αποκλειστικά από Έλληνες,

οπότε και μας ενημερώνουν ότι «ο γεωγραφικός χώρος της Μακεδονίας υπήρξε σημείο ώσμωσης διαφορετικών εθνοτικών και γλωσσικών κοινοτήτων». Αλήθεια, πιστεύουν ότι ο Σαλονικιός που διαδηλώνει για τη Μακεδονία δεν γνωρίζει ότι «Μόλχο» δεν βγαίνει από τη «μούχλα» και ότι ο Κεμάλ του τουρκικού προξενείου δεν είναι αυτός του Χατζηδάκη (ότι δηλαδή και η πόλη τους και η περιοχή γύρω της ήταν πολυπολιτισμική); Αναμφίβολα υπάρχουν και τέτοιοι, αλλά αν το κείμενο στοχεύει σε αυτούς, τότε δεν έχει και μεγάλη χρησιμότητα, γιατί δεν καθορίζει αυτή η μειοψηφία την πολιτική της χώρας. Υπάρχει πολύ μεγαλύτερη και πιο διάχυτη άγνοια επί του Μακεδονικού εκτός Ελλάδος⁵ και θα ήταν καλύτερο οι συγγραφείς που διυλίζουν τον εσωτερικό κώνωπα να είχαν ασχοληθεί πρώτα με την εξωτερική κάμηλο.

Για να κλείσουμε το θέμα της Μακεδονικής σαλάτας, η επίμονη επισήμανση ότι το ελληνικό στοιχείο έχασε την αποκλειστικότητα της Μακεδονίας θα έπρεπε να σας θυμίζει κάποιον που δεν χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης ούτε επιστημονικής αναγνώρισης: τον (πλέον συντοπίτη μου) Φαλμεράουερ, ο οποίος έχοντας ολοκληρώσει την έρευνά του διαπίστωσε

⁴ Όσο αστεία και να ακούγεται αυτή η θέση, οι συγγραφείς δείχνουν να τη θεωρούν μια από τις δυνατές ερμηνείες, αφού δηλώνουν «Αν, λοιπόν, γίνονταν δεκτές διεκδικήσεις (εδαφών, ονομάτων, πληθυσμών) των σημερινών εθνικών κρατών, με επιχειρήματα που ανάγονται μία και δύο χιλιετίες πριν, θα τινάζοταν στον αέρα όλος ο πλανήτης» (σ. 26). Μάλλον μας μπερδεύουν με κάποιους άλλους που πρόσφατα πήγαν και εγκαταστάθηκαν στο οικόπεδο που τους είχε «επαγγελθεί» ο Μεγαλοδύναμος πριν από 3-4 χιλιετίες και ποσώς τους ενδιαφέρει αν ο πλανήτης στη γειτονιά τους τινάζεται στον αέρα. Η Ελλάδα ποτέ δεν ζήτησε περισσότερη Μακεδονία από αυτή που κατέχει (που είναι και η ιστορική) ούτε επικαλέστηκε πνευματικά δικαιώματα πάνω της, ακόμα και τότε που δεν την κατείχε.

⁵ Βοστώνη 1993: «Μακεδονία, ε; Άκουσα ότι έχετε προβλήματα με κάτι Άραβες εκεί!»

ότι τον Μεσαίωνα στην Πελοπόννησο κατοικούσαν κυρίως Σλάβοι και Αρβανίτες.⁶ Χωρίς να παραβλέπουμε ότι η θεωρία του περιέχει στοιχεία ιστορικής αλήθειας, είμαι σίγουρος ότι κανένας δεν θα μέμφονταν το (υποθετικό) σύνθημα «Η Πελοπόννησος είναι ελληνική».

Αλλά ούτε και ο «αχυράνθρωπος» ευσταθεί ιστορικά, εφόσον βέβαια αποφύγουμε την στενόμυαλη ερμηνεία που επιλέγουν οι συγγραφείς. Κατά το μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας, από την «Αρχαιότητα» μέχρι πρόσφατα, η έννοια της «Μακεδονίας» συνδέεται με οτιδήποτε μπορεί να θεωρηθεί «ελληνικό». Μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα ο όρος «Μακεδονία» δεν είχε χρησιμοποιηθεί για να χαρακτηρίσει κάτι που ήταν ξένο προς το ελληνικό στοιχείο.⁷ Ακόμα και όταν στα τέλη του 19ου αιώνα αναστήθηκε ο όρος, δεν εμπεριείχε την παραμικρή υποψία εθνικού χαρακτηρισμού. Ήταν απλά ένας βολικός όρος για να χαρακτηρίσει ουσιαστικά τα ευρωπαϊκά εδάφη της οθωμανικής αυτοκρατορίας (μέχρι το Κόσοβο εκτεινόταν!), εδάφη που περιελάμβαναν και ένα... διόλου αμελητέο ποσοστό Ελλήνων. Ούτε μετά την επιβολή της Σολομώντειας λύσης στο «Μακεδονικό ζήτημα» απείχε η Ελλάδα από τη «Μακεδονία», αφού αναφέρεται ότι ήταν η «*πρώτη και μόνη από τις τρεις χώρες που διαδέχθηκαν την Τουρκία στον μακεδονικό χώρο, το 1913 επαναφέρει για το χώρο της ελληνικής Μακεδονίας την ονομασία Γενική Διοίκηση Μακεδονίας*».

Η σωστή ανάγνωση του συνθήματος «Η Μακεδονία είναι ελληνική» είναι επομένως ότι («*από την Αρχαιότητα*»)

δεν υπάρχει Μακεδονία χωρίς Ελλάδα.

Ένα το κρατούμενο.

⁶ Η δημοφιλής παρανόηση ότι η θεωρία του δεν αφορούσε μόνο τους Πελοποννήσιους, αλλά όλους του «Έλληνες» δεν στέκει. Η έρευνά του αφορούσε μόνο τη χερσόνησο της Πελοποννήσου, που στα μάτια των ρομαντικών Ευρωπαίων αποτελούσε το κέντρο τόσο του «αρχαίου» όσο και του «νέου» (στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα) Ελληνισμού.

⁷ Ακόμα και όταν χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει το θέμα της αυτοκρατορίας που αντιστοιχούσε στη σημερινή νότια Βουλγαρία. Θυμίζω ότι η λεγόμενη «Μακεδονική Δυναστεία» (με καταγωγή από Αδριανούπολη) ουδέποτε θεωρήθηκε ξένη προς τον χαρακτήρα της ελληνόφωνης ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Ζήσε (κι εσύ) το μύθο σου στην Ελλάδα

Δάσκαλε Που Δίδασκες

Έχοντας ξεκοιλιάσει τους «αχυράνθρωπους» ότι η Μακεδονία δεν ανήκε πάντα στην Ελλάδα και τους Έλληνες, διατυπώνουν (σ. 25) και τον πρώτο δικό τους μύθο:

«Έτερον εκάτερον το τι ήταν η Μακεδονία στην Αρχαιότητα και τι είναι τώρα»⁸

Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δοκίμαζαν το ίδιο επιχείρημα (αντικαθιστώντας τη λέξη «Μακεδονία» με «Ισραήλ») στα Ηνωμένα Έθνη το 1947. Αμφιβάλλει κανείς ότι τουλάχιστο θα σταμπάρονταν ως «αντισημιτιστές»; Και μιλάμε για μία περίπτωση όπου όχι μόνο δεν είχαν την αποκλειστικότητα, αλλά για σχεδόν δυο χιλιετίες είχαν μικρότερη παρουσία εκεί από ό,τι έχουν σήμερα στη χώρα μας.

Ο παραπάνω μύθος δεν είναι λάθος μόνο επί της αρχής, αλλά και επί της ουσίας. Η εθνική αφήγηση της γείτονος δεν βασίζεται αποκλειστικά στην οικειοποίηση του Τσάρου Σαμουήλ και του Γκότσε Ντέλτσεφ. Αν ήταν έτσι, θα είχαν υιοθετήσει κάποιο όνομα που θα θύμιζε εκείνες τις ηρωικές εποχές (και εμείς θα αφήναμε τους Βούλγαρους να τα

⁸ Αυτό βέβαια, αφού μας έχουν κάνει την παραχώρηση (σ. 24) της παραδοχής ότι «οι αρχαίοι Μακεδόνες υπήρξαν ένα ελληνικό φύλο», παρότι «Υπάρχουν κι άλλες ιστορικές θεωρήσεις». Είναι ασόβαρο να αφήνονται τέτοιες εκκρεμότητες σε ένα κείμενο που θέλει να λογίζεται ως επιστημονικό. Γιατί δεν μας λένε ποιες είναι αυτές οι άλλες «θεωρήσεις» και ποιοι τις προωθούν; Και μόνο το γεγονός ότι εμείς σήμερα μιλάμε ελληνικά λόγω των Μακεδόνων (που κατέστησαν την ελληνική, και όχι κάποια «μακεδονική», γλώσσα lingua franca όλης της Ανατολής, ώστε ο ελληνικός πολιτισμός να επιβιώσει του ανταγωνισμού από τη λατινική και να κυριαρχήσει στο εναπομείναν κομμάτι της αυτοκρατορίας και στην επίσημη θρησκεία του) είναι αρκετό για να θέσει τέλος σε οποιαδήποτε προσπάθεια άρνησης της ελληνικότητας των Μακεδόνων (τα περί εθνικής καθαρότητας και γενετικής συνέχειας τα αφήνω στους οπαδούς της σβάστικας). Τις «άλλες ιστορικές θεωρήσεις» μπορούμε, λοιπόν, να τις αφήσουμε να κάνουν παρέα στις θεωρίες ότι ο Έλβις ζει.

βγάλουν πέρα μαζί τους, αναγνωρίζοντάς τους ως «Ιλιντένσκα» ή «Ιστορική Βουλγαρία»). Ούτε καν για τη μόνη τους πραγματική συμβολή στην παγκόσμια ιστορία ενδιαφέρονται, δηλαδή την (πιθανολογούμενη) χρήση της διαλέκτου τους από τους Κύριλλο και Μεθόδιο ως βάση για τη σλαβική εκκλησιαστική γλώσσα και την κυριλλική γραφή («Σλαβονία» ή, ακόμα περισσότερο, «Κυριλλία» θα τους πρόσφερε και αιγλή και παγκόσμιο κύρος).

Το όνομα που διάλεξαν για τον εαυτό τους δεν παραπέμπει ούτε στη σημερινή ούτε στην πρόσφατη ιστορία τους. Ο συνειρμός είναι αυτόματος: «Macedonia» όπως η χώρα του "Alexander the Great". Όποιος πιστεύει ότι μόνο Έλληνες σκέφτονται Μεγαλέξαντρο στο άκουσμα του ονόματος «Μακεδονία», είτε κινείται αποκλειστικά σε ακαδημαϊκούς κύκλους είτε δεν έχει ζήσει εκτός Ελλάδας. Και είναι αφελές να νομίζουμε ότι οι γείτονές μας επιμένουν στο συγκεκριμένο όνομα επειδή... θέλουν να τιμήσουν τη γνωστή σαλάτα, χωρίς να επιδιώκουν επ' ουδενί συσχετισμό με την αρχαία Μακεδονία.

Οι συγγραφείς προσπαθούν να μας πείσουν (σ. 19, 27, 49, 92) ότι η οικειοποίηση της αρχαίας Μακεδονίας στην άλλη πλευρά των συνόρων είναι αποκλειστικό έργο της κυβέρνησης Γκρουέφσκι, ο οποίος είναι, λέει, «*παιδί του εμπάργκο του 1994 και του βέτο του 2008*», ενώ ο φιλότιμος Γκλιγκόροφ προσπαθούσε να πιθασεύσει τους εθνικιστές της χώρας του. Δεν ξέρω αν οι συγγραφείς είναι τόσο νέοι που δεν έζησαν ή δεν θυμούνται τα γεγονότα της δεκαετίας του 90, αλλά καλό είναι να διπλοτσεκάρουν τα στοιχεία τους.

Μία από τις πρώτες ενέργειες του νέου κράτους ήταν να ορίσει τη σημαία του. Μήπως θυμάται κανείς τι απεικόνιζε η σημαία που διάλεξαν; Δεν ήταν ούτε η Μητέρα Τερέζα, ούτε το κάστρο της Οχρίδας, ούτε κάτι άλλο που θα μπορούσαν εύλογα να θεωρήσουν δικό τους. Ήταν ο ήλιος της Βεργίνας, ένα σύμβολο που ανακαλύφθηκε από Έλληνα αρχαιολόγο, σε ελληνικό έδαφος και (φαίνεται να) σχετίζεται με ελληνική δυναστεία. Μήπως το διάλεξαν ως φόρο τιμής προς ένα μνημείο της παγκόσμιας κληρονομιάς; Όχι βέβαια, εκτός αν κάποιος είναι τόσο αφελής ώστε να πιστεύει ότι η σημαία του Λιβάνου έχει τον πύργο του Άιφελ και αυτή της Καμπότζης το Ταζ Μαχάλ. Ήταν μια απροκάλυπτη παραπομπή στην αρχαία Μακεδονία και ξεδιάντροπη δήλωση ότι αυτοί είναι οι επίγονοί της.⁹ Δεν μιλάμε για ένα έφιππο άγαλμα στην πλατεία των Σκοπίων ούτε για το όνομα του αυτοκινητόδρομου, αλλά για την επίσημη διεθνή εικόνα της γειτονικής χώρας. Αν δεν θυμάστε ποιος από τους δύο παραπάνω ήταν πρόεδρος στους δίπλα εκείνη την εποχή, θα σας βοηθήσω λέγοντάς σας ότι δεν ήταν αυτός που μόλις είχε ξεφορτωθεί την ακμή. Αυτή η... μετριοπαθής κυβέρνηση δεν καταλάβαινε ούτε από αγαστές συνεργασίες ούτε

⁹ Οι δικαιολογίες ότι το σύμβολο χρησιμοποιούνταν και παλαιότερα από άλλους είναι αστειότητες που θυμίζουν τους ισχυρισμούς των Χρυσουγίτων ότι το έμβλημά τους δεν έχει βάση τη σβάστικα, αλλά είναι αρχαιοελληνικό σύμβολο.

από επιχειρήματα σαν το παραπάνω για τη σχέση του παρόντος με το παρελθόν.¹⁰ Μόνο μετά το εμπάργκο αναγκάστηκε να αντικαταστήσει τη σημαία (όχι ότι άλλαξε και πολύ, δηλαδή). Δεν γέννησε λοιπόν το εμπάργκο τον εθνικισμό, αλλά ο εθνικισμός το εμπάργκο.

Ίσως, λοιπόν, δεν θα έπρεπε να έχει σχέση η Μακεδονία του σήμερα με την Μακεδονία του (προ)χτες, όπως δεν έχει σχέση η Παλαιστίνη με τους Φιλισταίους (από τους οποίους και προέρχεται το όνομα). Όταν όμως ακούει κάποιος «Παλαιστίνη», δεν σκέφτεται τους Φιλισταίους, ούτε οι Παλαιστίνιοι διατείνονται ή υπαινίσσονται ότι είναι απόγονοι του Γολιάθ. Κανένα από τα δύο δεν ισχύει στην περίπτωση της «σύγχρονης Μακεδονίας».

Κατά συνέπεια, καί για λόγους πρακτικούς (η λέξη «Μακεδονία» θα θυμίζει πάντα τον αδερφό της γοργόνας) καί για λόγους ουσιαστικούς (το γειτονικό έθνος ενεργά τονίζει την προέλευσή του από ή την σύνδεσή του με τον αρχαίο λαό που κατοικούσε λίγο πιο νότια),

το τι ήταν η αρχαία Μακεδονία δεν είναι ούτε έτερον ούτε... ουδέτερον.

Πάμε παρακάτω.

¹⁰ Οι «επιστήμονες» τους δουλεύανε υπερωρίες. Ξεψάχνισαν τους Φιλιππικούς για να βρουν κατηγορίες του Δημοσθένη προς τον βάρβαρο Φίλιππο. Ξετρύπωσαν χωρία όπου ο Μεγαλέξαντρος μίλησε «μακεδονιστί» στους στρατιώτες του. Μέχρι και έρευνες DNA δημοσίευσαν που αποδείκνυαν ότι αυτοί είναι ντόπιοι κι εμείς Αιθίοπες!

Ο Αλαντίν και ο μακεδονικός χαλβάς

Χαμένοι στη Μετάφραση

Στην ταινία «Ο Δικτάτορας» (μια από τις πιο πετυχημένες σάτιρες της σύγχρονης υποκρισίας), ο χαρακτήρας του Sacha Baron Cohen, ο δικτάτωρ Αλαντίν, αποφασίζει να αντικαταστήσει πολλές λέξεις της γλώσσας του κράτους του με το όνομά του, ανάμεσα σε αυτές και τα «θετικό» και «αρνητικό», με αποτέλεσμα να μη βγαίνει συμπέρασμα από τη δήλωση «Το τεστ του AIDS βγήκε Αλαντίν».

Οι συγγραφείς του κειμένου μάς δίνουν ένα αντίστοιχο παράδειγμα του πού οδηγεί η αλόγιστη χρήση και μονοπώληση του ονόματος «Μακεδονία». Συνεχίζοντας στο μοτίβο του «η Μακεδονία ποτέ δεν υπήρξε μία, ούτε μόνο ελληνική» (ποτέ; πόσες Μακεδονίες διοικούσε άραγε ο Αλέξανδρος;) γράφουν: «Από τον 19ο αιώνα, κυκλοφορούν άφθονοι χάρτες με αντικρουόμενες εκδοχές για το μέλλον της Μακεδονίας. Υπάρχουν ελληνικοί, βουλγαρικοί, σερβικοί και μακεδονικοί χάρτες, που δείχνουν όλοι την ίδια γεωγραφική περιοχή» (σ. 29-30). Καλά, «μακεδονικοί χάρτες της Μακεδονίας» δεν είναι πλεονασμός; Σα να λέμε «φλωρινιώτικες πιπεριές Φλωρίνης» ή «αιγινίτικα φιστίκια Αιγίνης». Προφανώς στο μυαλό των συγγραφέων όλα είναι... Αλαντίν και μπορεί κανείς να αναφέρεται σε «μακεδονικό χώρο», «μακεδονικό χάρτη» και... «μακεδονικό χαλβά», δίνοντας κάθε φορά διαφορετικό νόημα στο «μακεδονικό» χωρίς να υπάρχει καμία σύγχυση. Τέτοιοι Αλαντίν διάλογοι είναι συνηθισμένοι για κάποιον που ζει στο εξωτερικό¹¹ και συνδιαλέγεται με αδιάφορους ή απληροφόρητους ξένους, αλλά να χρησιμοποιείται άκριτα ο όρος από Έλληνες (που υποτίθεται ότι γνωρίζουν και άλλες σημασίες του «μακεδονικός» εκτός του «κάτοικος της πρώην Γιουγκοσλαβίας που ψάχνει ένδοξο όνομα») σε κείμενο που απευθύνεται σε άλλους Έλληνες δείχνει είτε μπουνταλοσύνη είτε εσκεμμένη πρόκληση (και οι πιθανότητες δεν είναι με το πρώτο).

¹¹ Διάλογος με «γείτονα»:

- Στις διακοπές πήγα στη Μακεδονία.
- Αλήθεια; Κι εγώ. Πώς και δεν βρεθήκαμε;

Και για να δούμε και την ουσία της δήλωσης, αυτό στο οποίο προφανώς αναφέρονται είναι διάφοροι εθνολογικοί χάρτες της εκάστοτε εθνικής προπαγάνδας του τέλους του 19ου αιώνα, που επιχειρούσαν να παρουσιάσουν τους «δικούς τους» ως πλειοψηφία σε όσο γίνεται μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας (της περιοχής όπως την βάφτισαν τότε και όχι της χώρας που «όλοι» την έλεγαν έτσι, αλλά τώρα θα πρέπει να τη λένε «Βόρεια»). Όποιος έχει ασχοληθεί έστω και λίγο με το θέμα, θα έχει σίγουρα δει πολλούς τέτοιους χάρτες από όλες τις πλευρές. Και ναι, υπάρχουν και βουλγαρικοί χάρτες και σερβικοί και φυσικά ελληνικοί (ή τουλάχιστον ελληνόφιλοι). Αλλά «μακεδονικοί χάρτες» (φτιαγμένοι δηλαδή από αυτούς που ανέκαθεν αναφέρονταν ως «Βούλγαροι», αλλά τώρα που ζουν στη «Βόρεια Μακεδονία» θέλουν να λέγονται σκέτο «Μακεδόνες» χωρίς να ζουν στην καθαυτό Μακεδονία) πρέπει να υπάρχουν μόνο στα όνειρα των συγγραφέων. Δεν φτάνει που στην προσπάθειά τους να πατρонаρουν παρερμηνεύουν τα γεγονότα, πρέπει να σκαρφίζονται και ψέματα; Αλλά μάλλον ζητάω πολλά από κάποιους που γράφουν *ex cathedra* χωρίς να αισθάνονται την ανάγκη να τεκμηριώσουν τις θέσεις τους.

Και τί συμπέρασμα μπορούμε να βγάλουμε από την ύπαρξη «αλλόφυλων» χαρτών; Ότι και οι άλλοι είπαν ή θα μπορούσαν να πουν πως η Μακεδονία είναι βουλγαρική ή σερβική; Μα, αλλιώς δεν θα είχε λόγο ύπαρξης το δικό μας σύνθημα (αφού θα δήλωνε τη μόνη πιθανή περίπτωση). Ή ότι το φυλετικό μέρδεμα στη Μακεδονία δεν θα δικαιολογούσε το σύνθημα στα τέλη του 19ου αιώνα (πάντα με βάση τη σημερινή έννοια του «έθνους»); Καλά, χρειάζονται προπαγανδιστικοί χάρτες για να μας θυμίσουν ότι δεν υπήρχε μέρος των Βαλκανίων (συμπεριλαμβανομένης και της υπόλοιπης Ελλάδας¹²) που να μην είχε υποστεί... «βαλκανιοποίηση»; Δεν έχουμε τα επώνυμά μας να μας θυμίζουν ότι συνυπήρχαμε για αιώνες με τουρκόφωνους, αλβανόφωνους, ιταλόφωνους, βλαχόφωνους, σλαβόφωνους;

Βασικά, μάλλον ούτε οι ίδιοι ξέρουν τί θέλουν να πουν. Απλά τους ενοχλεί το σύνθημα «η Μακεδονία είναι μία και ελληνική» και λένε οτιδήποτε για να το διαστρεβλώσουν όσο μπορούν. Έτσι, αφού το έχουν παρερμηνεύσει ως δηλωτικό εθνικής καθαρότητας, διοικητικής κυριαρχίας και ιστορικής συνέχειας, φτάνουν σε στρατοσφαιρικά επίπεδα γελοιότητας δηλώνοντας (σ. 32) ότι «στα αυτιά οποιουδήποτε διαθέτει μια εικόνα του σύγχρονου χάρτη των Βαλκανίων, [το σύνθημα] έχει μόνο μία συνδήλωση: ότι η Ελλάδα διεκδικεί την έκταση του γειτονικού κράτους» και γι' αυτό πρέπει να σταματήσει, αφού

«ο εν λόγω μύθος δεν είναι απλώς αστήρικτος· είναι και επικίνδυνος».

Αυτό πια δεν είναι απλός αχυράνθρωπος, είναι ξεδιάντροπη κουτοπονηριά. Αν τυχόν ερμηνευτεί έτσι, δεν θα οφείλεται στο κρυμμένο μήνυμα του συνθήματος, αλλά στην ασχετοσύνη αυτού του υποθετικού «οποιουδήποτε» και την ανεπάρκεια του «σύγχρονου

¹² Για την παλιά Ελλάδα τα είπε ο Φαλμεράιερ (με την υπερβολή που τον χαρακτήριζε). Είχαμε Βλάχους στη Θεσσαλία, Αρβανίτες στην Ήπειρο, Φραγκολεβαντίνους στα νησιά, Πομάκους στη Θράκη, Εβραίους στη Θεσσαλονίκη και σε όλες τις περιοχές ένα μεγάλο ποσοστό Μουσουλμάνων που με βάση μόνο το θρήσκευμα θεωρούσαμε «Τούρκους».

χάρτη», που από τον Αλαντίν της Πρώην Γιουγκοσλαβίας και αυτόν της (πρώην και νυν) Ελλάδας γνωρίζει ή επέλεξε να παρουσιάσει μόνο τον πρώτο. Δεν συντρέχει κανένας απολύτως λόγος να θεωρηθεί «επικίνδυνο» ένα σύνθημα που η μόνη αιτία παρερμηνείας του είναι η αφέλεια ή ανωριμότητα του «οποιοσδήποτε» (σαν επτάχρονο που χαμογελάει πονηρά στο άκουσμα της φράσης «μια που τ' αναφέραμε»). Απεναντίας, μία και μοναδική ανάγκη συντρέχει: να πάψουμε να αναφερόμαστε σε διαφορετικά πράγματα ως Αλαντίν.

Η διάκριση μεταξύ των διαφόρων «μακεδονικών» είναι επιτακτική ανάγκη.

Πάντως έχουμε φροντίσει ακόμα και γι' αυτούς τους «οποιοσδήποτε», ώστε να μην υπάρχει περίπτωση να καταλάβουν το σύνθημα όπως κατεβάσει η... γκλάβα τους.

Η Μακεδονία δεν είναι απλά μία και μοναδική, αλλά είναι εδώ. Με άλλα λόγια, εμείς είμαστε η Μακεδονία, κύριοι, και δεν αναγνωρίζουμε καμία άλλη. Άντε ερμήνευσε αυτό ως (δήθεν) «ιμπεριαλιστικό σχέδιο».

Λίγο ποδόσφαιρο να έβλεπαν οι λεγόμενοι, θα είχε κλείσει το θέμα με συνοπτικές διαδικασίες. Αλλά ακόμα και να μην υπήρχε η έντυπη αυτή ξεκάθαρη διατύπωση, δεν δικαιολογούνται οι διαστάσεις που του δίνουν. Πρόκειται για ένα σύνθημα, έναν τρόπο να περάσεις ένα μήνυμα χωρίς να χρειάζεται να παρουσιάσεις μακροσκελείς αναλύσεις. Και αυτοί παίρνουν το βελόνι και το κάνουν αλώνι. Είναι σα να πιάνουν το «Θρύλε, Θεέ μου, Ολυμπιακέ μου» και να αναλύουν εξουθενωτικά γιατί δεν μπορεί να είναι μια ομάδα Θεός, ότι υπάρχουν διάφοροι Θεοί εκτός από τον Θρύλο και ότι αν το ακούσει οποιοσδήποτε έχει μια εικόνα των σύγχρονων θρησκειών θα νομίζει (και με το δίκιο του) ότι αποτελεί προσβολή προς τα Θεία.

Για τ' όνομα του Θεού! Του Υψίστου, όχι του Θρύλου.

Έθνος είναι όταν...

Τρεις Λαλούν και Δυο Χορεύουν

Ακολουθεί τρελό πάρτι λογικής ασυνέχειας και ασυνέπειας, όταν καταπιάνονται (σ. 35-43) με το ερώτημα αν «υπάρχει μακεδονικό έθνος», στο οποίο απαντούν καταφατικά. Για να το καταφέρουν, κατασκευάζουν μια σειρά από αχυράνθρωπους, τους οποίους διαμελίζουν, σα γενναίοι Δον Κιχώτες. Κι αυτό γιατί στην πραγματικότητα, το ερώτημα που απαντούν είναι αν οι κάτοικοι της γειτονικής χώρας (αλλά μόνο οι μισοί που είναι Σλάβοι και όχι οι άλλοι μισοί που είναι Αλβανοί) αποτελούν ξεχωριστό έθνος, όχι αν το έθνος αυτό είναι «μακεδονικό». Μικρή λεπτομέρεια σε σχέση με ό,τι ακολουθεί.

Όπως και με το «πόσα είναι τα φωνήεντα;», το ερώτημα αν κάποιος συγκροτούν έθνος στερείται ουσίας. Ο λόγος είναι ότι δεν υπάρχει κοινή αντίληψη του τι εννοεί κανείς με τη λέξη «έθνος». Ούτε καταφεύγοντας στα λεξικά βγαίνει κάποια άκρη. Το ΛΝΚ ορίζει το έθνος ως «*σύνολο ανθρώπων που διακρίνεται και θέλει να διακρίνεται ως τέτοιο με βάση μια μακρόχρονη συνοίκηση στον ίδιο γεωγραφικό χώρο, μια κοινή ιστορική και πολιτιστική εξέλιξη, μια (υποθετική ή πραγματική) φυλετική ομοιογένεια*». Δηλαδή «έθνος» είναι μια ομάδα που θεωρείται και θεωρεί πως είναι «έθνος»! Ο ορισμός δηλαδή του φρούλου κύκλου. Αν ξέραμε τί είναι «έθνος» (για να μπορούμε να αναγνωρίσουμε ότι κάποιος θεωρούν ότι είναι τέτοιο), δεν θα ψάχναμε τον ορισμό του. Ούτε το κριτήριο με βάση το οποίο «*διακρίνεται*» το «έθνος» είναι ξεκάθαρο. Γεωγραφικός χώρος; Οι διεσπαρμένοι Εβραίοι δεν ήταν «έθνος»; Κοινή ιστορία και πολιτισμός; Δεν είχαν η Κρήτη και τα Επτάνησα για αιώνες άλλη «ιστορία» και «πολιτισμό» από την υπόλοιπη Ελλάδα; Φυλετική ομοιογένεια; Δεν είναι η «φυλή» (σχεδόν) συνώνυμη με το «έθνος»; Η έννοια του «έθνους» είναι τόσο αφηρημένη που ο καθένας την ορίζει κατά το δοκούν και την ξεχειλώνει για να ταιριάξει με τις προκαταλήψεις του.

Για παράδειγμα, με βάση το κριτήριο της κοινής γλώσσας, οι Βέλγοι και οι Ελβετοί δεν θα αποτελούσαν έθνος (ούτε και οι Καραμανλήδες θα θεωρούνταν ομοεθνείς μας). Το κριτήριο της κοινής θρησκείας (με το οποίο έγινε ουσιαστικά ο διαχωρισμός σε «Έλληνες» και «Τούρκους» κατά την ανταλλαγή πληθυσμών) δεν το πληρούν οι Γερμανοί. Και όταν μιλάμε για τους γείτονες, αποτελούν όλοι οι κάτοικοι της χώρας τους ένα «έθνος» ή είναι

οι Αλβανόφωνοι των δυτικών περιοχών (τους οποίους επικαλούνται για να απορρίψουν την ονομασία «Σλαβομακεδονία») ξεχωριστό «έθνος»; Χωρίς να διευκρινίσει, λοιπόν, κάποιος τι καταλαβαίνει με τον όρο «έθνος» είναι αδύνατο να απαντήσει στο ερώτημα.

Το κείμενο εκμεταλλεύεται αυτή την ασάφεια του όρου και πηδάει από τον ένα ορισμό στον άλλο κατά πώς βολεύει τη ρητορική του. Μιλάει αρχικά (σ. 35) για έθνος «*όπως το αντιλαμβανόμαστε και το θεωρούμε σήμερα*», αλλά όπως ήδη αναφέρθηκε δεν είναι σαφές τι ακριβώς «*αντιλαμβανόμαστε*» με την έννοια. Ξέχωρα που το αντιπαράδειγμα ότι οι αρχαίοι Έλληνες «*δεν συγκροτούσαν έθνος*» είναι άστοχο. Και μόνο το γεγονός ότι η συμμετοχή στους ολυμπιακούς αγώνες δεν επιτρέπονταν σε μη Έλληνες δείχνει ότι αντιλαμβάνονταν την έννοια του «έθνους» με τον τρόπο που «*θεωρούμε σήμερα*».

Ενώ δεν έχει ξεκαθαρίσει τι είναι αυτό που «*αντιλαμβανόμαστε*» σήμερα, δείχνει να υιοθετεί τον ορισμό ότι «έθνος» είναι «*μια ομάδα ανθρώπων που πιστεύουν και νιώθουν ότι συνανήκουν σε μια κοινότητα*» (σ. 36). Και αφού οι άνθρωποι (αυτής της ομάδας) υπάρχουν, δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν υπάρχουν!

Πέντε λεπτά διάλειμμα για να θαυμάσουμε τη λογική ακροβασία. Είναι, δυστυχώς, κάτι που συναντάμε ξανά και ξανά στο κείμενο. Ξεκινάς από την απλή ερώτηση «*μα, υπάρχει μακεδονικό έθνος;*» και απαντάς ότι υπάρχουν κάποιοι που από κοινού θεωρούν ότι είναι «*Μακεδόνες*», άρα υπάρχει «*μακεδονικό*» έθνος! Ομάδες και υπο-ομάδες των οποίων τα μέλη (θεωρούν) ότι έχουν κάτι κοινό υπάρχουν μπόλικες. Ακόμα και οι δυο συγγραφείς, που θεωρούν ότι είναι πιο φωτισμένοι από εμάς που είμαστε «*αστοιχείωτοι*», «*ανώριμοι και άσχετοι*», αποτελούν μια τέτοια ομάδα. Δεν θα τους αποκαλούσαμε όμως «έθνος», πολύ δε λιγότερο «*φωτισμένο έθνος*». Ούτε στο ερώτημα «*αποτελούν αυτοί οι δυο έθνος;*» μπορούμε να απαντήσουμε «*ναι, υπάρχουν και οι δυο, άρα αποτελούν έθνος*». Αλλά ακόμα και αν παραδεχτούμε ότι για να είναι κάποιος «έθνος» αρκεί να το δηλώσουν, δεν σημαίνει ότι μπορούν να αποκαλούνται όπως θέλουν. Το ότι οι Βέλγοι (αποφάσισαν ότι) αποτελούν ξεχωριστό έθνος δεν σημαίνει ότι ανήκουν σε κάποιο «*μεροβιγγείο έθνος*» (αφού υποτίθεται ότι είναι η πατρίδα της δυναστείας).

Και εδώ ακριβώς έγκειται η κουτοπονηριά των συγγραφέων, που προσποιούνται ότι το ερώτημα είναι άλλο από αυτό που υπονοεί η διατύπωση. Είναι δυνατόν να εννοεί κάποιος (που διατύπωσε το ερώτημα) αν οι άνθρωποι που μένουν στο διπλανό κράτος υπάρχουν;

Πριν προχωρήσουμε, θα ήταν καλό να δώσουμε στα πράγματα τις σωστές διαστάσεις, για να ξέρουμε για τί μιλάμε. Ας δούμε τις ιστορικές συγκυρίες μέσα από τις οποίες προέκυψε το γειτονικό κράτος.

- Το 1878 οι Οθωμανοί, έχοντας ηττηθεί από τους Ρώσους, υπογράφουν τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, που δημιουργεί ένα καινούριο κράτος, τη Βουλγαρία, στην οποία παραχωρούν όλα τα εδάφη όπου υπήρχε έστω και μειονότητα βουλγαρόφωνων (φυσικά καμία υποψία «*μακεδονόφωνων*»), συμπεριλαμβανόμενης και όλης της «*Μακεδονίας*» (δικής μας και των άλλων). Η τελευταία θα επιστραφεί στον σουλτάνο με τη συνθήκη του Βερολίνου, μετά από αντίδραση των άλλων Μεγάλων Δυνάμεων.

- Στις περιοχές που έμειναν εκτός Βουλγαρίας (ή Ανατολικής Ρωμυλίας), οι Βούλγαροι προσπαθούσαν να πείσουν τους κατοίκους να υπαχθούν στη δικιά τους εκκλησία, την «Εξαρχία», αντί για το Πατριαρχείο, που θεωρούνταν ελληνικό. Οι περιοχές της χώρας χωρίς-όνομα το έκαναν σε ποσοστό μεγαλύτερο από 90% (αυτόβουλη υπαγωγή στην Εξαρχία ήταν εκείνη την εποχή ό,τι κοντινότερο στον εθνικό αυτοπροσδιορισμό όπως «θεωρούμε σήμερα»).
- Οι Βουλγαρόφωνοι των «αλύτρωτων» περιοχών οργανώθηκαν σε αυτό που τώρα λέμε VMRO σε λατινική γραφή (BMPO στην κυριλλική), το οποίο επιδίωξε τον επόμενο δυνατό στόχο: την αυτονόμησή τους, κατά το πρότυπο της Ανατολικής Ρωμυλίας (που την κατάπιε η Βουλγαρία). Στο όνομα της οργάνωσης εμφανίζεται πράγματι ο όρος «μακεδονικός», αλλά αυτός είναι με πάσα βεβαιότητα γεωγραφικός και δεν υπονοεί κάποιο φανταστικό «μακεδονικό έθνος» περισσότερο από ό,τι το αρχικό της όνομα (Βουλγαρική Μακεδονική Αδριανουπολίτικη Επαναστατική Επιτροπή) υπονοεί κάποιο (επίσης φανταστικό) «αδριανουπολίτικο έθνος». Η δράση του οδήγησε στην εξέγερση του Ίλιντεν και τον λεγόμενο «Μακεδονικό Αγώνα».
- Τα σχέδιά τους απέτυχαν μετά από την επανάσταση των Νεότουρκων και τους Βαλκανικούς Πολέμους, με τους οποίους χονδρικά οι «πατριαρχικές» (ή γραικομάνικες σύμφωνα με τους Βούλγαρους) περιοχές ενσωματώθηκαν στο Βασίλειο της Ελλάδας και οι σκληροπυρηνικά «εξαρχικές» στο... λάθος βασίλειο, αυτό της Σερβίας. Και οι Σέρβοι είχαν διεκδικήσει τη «Μακεδονία» (ή ένα μέρος της) για τον εαυτό τους, αλλά χωρίς να αποκτήσουν βάση και χωρίς να καταφέρουν κάτι παραπάνω από την ίδρυση κάποιων σερβικών σχολείων.¹³ Μόνο που δεν πρόλαβαν να κάνουν και πολλά για να αφομοιώσουν τις κατοικημένες περιοχές, γιατί σύντομα βρέθηκε υπό κατάληψη από τις «Κεντρικές Δυνάμεις» του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, σχεδόν μέχρι το τέλος του.
- Μετά το τέλος του πολέμου, άλλαξαν πάλι τα δεδομένα. Το Βασίλειο της Σερβίας διευρύνθηκε με άλλες νοτιοσλαβικές περιοχές της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας και αποτέλεσε το Κράτος των Σλοβένων, Κροατών και Σέρβων και κατόπιν το Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων. Και οι «Μακεδόνες», κύριε; Δεν ήταν «έθνος» οι «Μακεδόνες», όπως οι Σέρβοι, Κροάτες και Σλοβένοι; Προφανώς, ούτε οι ομόφυλοί τους δεν τους αναγνώριζαν ως τέτοιους.¹⁴

¹³ Ο βασικός λόγος φαίνεται να ήταν η αναβίωση της αυτοκρατορίας του Στέφανου Δουσάν, που είχε αυτοανακηρυχθεί «Τσάρος των Σέρβων και των Ρωμαίων» (στις Σέρρες, παρακαλώ). Από τόσο παλιά μένουν οι καημένοι οι «Μακεδόνες» στην απέξω.

¹⁴ Από τη λίστα λείπει και το «βοσνιακό έθνος», ένα επίσης τεχνητό δημιούργημα των τελευταίων 30 χρόνων. Αν και πριν από 100/150 χρόνια η ταυτοποίηση ενός «έθνους» προϋπέθετε ύπαρξη αντίστοιχου κράτους (κάπου στον πλανήτη), αυτό δεν θεωρήθηκε απαραίτητο για να αναγνωρισθεί ως τέτοιο το «κροατικό έθνος», πολύ δε περισσότερο το «σλοβένικο έθνος» (σε αντίθεση με το «βοσνιακό» και το «μακεδονικό έθνος»).

- Στα πλαίσια της Γιουγκοσλαβίας (όπως μετονομάστηκε η νέα χώρα που τους στέγαζε), αποτέλεσαν ξεχωριστή επαρχία (Νότια Σερβία, Βαρντάρσκα) και μεταπολεμικά «Δημοκρατία» με το όνομα «Μακεδονία». Στις αρχές της δεκαετίας του 90, ακολούθησαν τη μόδα των υπόλοιπων «Πρώην Γιουγκοσλαβικών Δημοκρατιών» και ανακηρύχτηκαν ανεξάρτητο κράτος.

Με βάση τα παραπάνω, είναι παράλογο να αναρωτιέται κανείς αν ένα «έθνος» που δεν γνώριζε κανείς τουλάχιστον μέχρι τα μέσα του προηγούμενου αιώνα είναι υπαρκτό; Αυτό δεν έχει καμία σχέση με το αν οι άνθρωποι που δηλώνουν μέλη αυτού του «έθνους» είναι υπαρκτοί. Οι σλαβόφωνοι κάτοικοι της γεωγραφικής Μακεδονίας θα θεωρούνταν χωρίς αντίρρηση «Βούλγαροι», αν η συνθήκη του Αγίου Στεφάνου δεν ανατρέπονταν. Επίσης, θα μπορούσαν χωρίς μεγάλα προβλήματα να θεωρηθούν «νότιοι Σέρβοι», αν έμεναν πιο πολύ στο Βασίλειο της Σερβίας και δεν μπλέκανε στην πολυσυλλεκτική Γιουγκοσλαβία. Το ότι βρέθηκαν σε ξεχωριστή Δημοκρατία, η οποία και ανεξαρτητοποιήθηκε αυτούσια, οφείλεται στα πολιτικά παιχνίδια κυριαρχίας μεταξύ Κροατών και Σέρβων. Η δημιουργία νέων κρατών λόγω πολιτικών συγκυριών ή επιδιώξεων δεν είναι κάτι άγνωστο. Συνέβη στην περίπτωση των αφρικανικών πρώην αποικιών (που χαραχτηκαν με ιδιοκτησιακά και όχι φυλετικά κριτήρια), ακόμα και στην περίπτωση της Κύπρου (όπου οι Άγγλοι σκόπιμα κληροδότησαν μια προβληματική κατάσταση). Στο βαθμό, λοιπόν που κάποιος μπορεί να αμφισβητήσει ότι οι Κύπριοι ανήκουν σε ξεχωριστό «έθνος» (και όχι στο ελληνικό ή το τουρκικό), είναι εύλογος ο προβληματισμός αν οι πρώην γιουγκοσλαβικές Δημοκρατίες της Βοσνίας, της Μακεδονίας, του Μαυροβουνίου (ακόμα και του Κοσόβου) κατοικούνται από ιδιαίτερες εθνικές ομάδες (ή από Σέρβους, Κροάτες, Βούλγαρους και Αλβανούς).¹⁵

Αυτή τη λογική απορία οι συγγραφείς την διαστρεβλώνουν και την παρουσιάζουν ως κάτι αφελές ή ύπουλο. Και το κάνουν με τέτοια ασυνέπεια που αυτοαναιρούνται αμέσως.

Όπως είδαμε σκόπιμα κάνουν το λογικό άλμα, αφού διακήρυξαν ότι οι γείτονες είναι... υπαρκτοί και αποτελούν ξεχωριστό έθνος, να αναφέρονται σε αυτό ως «μακεδονικό». Προσποιούνται έτσι ότι δεν καταλαβαίνουν ότι η αμφισβήτηση είναι κυρίως για το «μακεδονικό» και λιγότερο για το «έθνος».

Διατείνονται (σ. 37) ακόμη ότι πίσω από την αμφισβήτηση ότι υπάρχει «μακεδονική εθνική ταυτότητα» κρύβεται μια ενδόμυχη ανάγκη να μην αναγνωρίσουμε ότι υπάρχει «*μια μειονοτική κοινότητα ανθρώπων που αυτοπροσδιορίζονταν, είτε εθνικά είτε εθνοτικά είτε πολιτισμικά, ως Βούλγαροι ή/και ως Μακεδόνες*». Μα, αν κάποιος δεν αναγνωρίζει «μακεδονικό έθνος» και θεωρεί όλους τους σλαβόφωνους χωρίς ελληνική εθνική συνείδηση ως Βούλγαρους, πώς ακριβώς αμφισβητεί την ξεχωριστή ύπαρξή τους;

¹⁵ Παρότι, όμως, οι γείτονες θα μπορούσαν κάλλιστα να αποδεχτούν ότι ανήκουν στο βουλγαρικό «έθνος» (όπως οι Κύπριοι στο ελληνικό) ή τουλάχιστον κάποιο συγγενικό σε αυτό (όπως οι Μολδαβοί με τους Ρουμάνους), πείστηκαν (ή αποφάσισαν, όπως πιστεύουν πολλοί) ότι αποτελούν κάτι ξεχωριστό. Και το όνομα που διάλεξαν έπαιξε σημαντικό ρόλο σε αυτό. Γιατί έπρεπε να είναι κάτι που δεν θα θυμίζει ότι κάποτε θεωρούνταν Βούλγαροι.

Ακόμα χειρότερα, πώς οτιδήποτε αποδεχτούμε για το «μακεδονικό έθνος» θα μας κάνει να αγνοήσουμε όσους «*αυτοπροσδιορίζονταν [...] ως Βούλγαροι*»; Τρέμε Ζιγκμουντ!

Κατόπιν, ενώ έχουν χλευάσει (σ. 37) την (κατά τη γνώμη τους) βουλγαρική «*αντίληψη που εδράζεται κυρίως στη γλώσσα*» για να χαρακτηρίσουν το έθνος κάποιου, δίνουν (σ. 39-41) τη δική τους εκδοχή για την ιστορία της δημιουργίας του νέου «έθνους», λέγοντας ότι «*οι βουλγαρόφωνοι κάτοικοι της οθωμανικής Μακεδονίας*» και «*Οι άνθρωποι που μιλούσαν βουλγαρικά*» και βρίσκονταν «*στην ελληνική Κεντρική και Δυτική Μακεδονία*» ήταν αυτοί οι οποίοι απετέλεσαν το νέο «έθνος». Με άλλα λόγια αφενός ταυτίζουν έθνος και γλώσσα (έναν ορισμό που προηγουμένως απέρριψαν) και αφετέρου φαντασιώνονται ότι το «έθνος» αυτό δημιουργήθηκε από τους βουλγαρόφωνους της Ελλάδας (με την ευφάνταστη δικαιολογία ότι τους ήταν κομματάκι άβολο να μετοικήσουν στη Βουλγαρία κατά την ανταλλαγή πληθυσμών).

Καταρχήν, όπως μπορούν να βεβαιώσουν και οι Αρβανίτες της Παλιάς Ελλάδας και οι Βλάχοι της Κεντρικής, η διαφορετική γλώσσα δεν αποτέλεσε αποφασιστικό παράγοντα στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης. Και στην περίπτωση των σλαβόφωνων, όπως έδειξε και η ιστορία με την Εξαρχία, η δήλωση (βουλγαρικής) εθνικότητας ήταν θέμα επιλογής και όχι ιδιώματος. Η ίδια ιστορία, με τα σταλινικά ποσοστά που κέρδισε η Εξαρχία στα Σκόπια και την Οχρίδα, δείχνει ότι αυτοί που σήμερα διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους πως είναι «Μακεδόνες» δεν είχαν κανένα πρόβλημα να δηλωθούν Βούλγαροι.

Τι ισχυρίζονται, λοιπόν, οι συγγραφείς; Ότι η ιδέα της «Μακεδονικότητας» γεννήθηκε στο «*μετα-οθωμανικό περιβάλλον*» που επικρατούσε «*στην ελληνική Κεντρική και Δυτική Μακεδονία*» και μεταλαμπαδεύτηκε βόρεια, όπου οι άνθρωποι ένωσαν Βούλγαροι; Από παντού μπάζει το αφήγημά τους.

Για να στηρίξουν την αφήγησή τους, παραθέτουν αποσπάσματα του Μυριβήλη και της Δέλτα, όπου δήθεν περιγράφουν μια διαμορφούμενη «μακεδονική εθνική συνείδηση». Μόνο που κανένας από τους δύο δεν μιλάει για τη μετα-οθωμανική ελληνική κεντρική και δυτική Μακεδονία, όπως υποθέτει η θεωρία τους. Ο Μυριβήλης γράφει για στρατιώτες που είχαν περάσει τα σύνορα με τη Σερβία (η - φανταστική; - Βελούζινα βρίσκονταν στην περιοχή του Μοναστηρίου) και η Δέλτα για την οθωμανική περίοδο (ο «Μακεδονικός Αγώνας» διαδραματίστηκε μία δεκαετία πριν τους Βαλκανικούς Πολέμους). Επιπλέον, φαίνεται πως η σημασία που δίνεται στα δύο αποσπάσματα είναι υπερβολική και η ερμηνεία τους αβάσιμη, αν όχι λανθασμένη.

Το χωρίο του Μυριβήλη το είχα κι εγώ εντοπίσει στη δικιά μου (B') έκδοση και μάλιστα το χρησιμοποίησα για να απορρίψω τον ισχυρισμό ότι δεν αποκαλούνταν «Μακεδόνες» πριν τον πόλεμο. Μετά όμως από μια προσεκτικότερη ματιά διαπίστωσα ότι η βασική μου υπόθεση, ότι δηλαδή το «*Η ζωή εν τάφω*» ήταν αυτοβιογραφικό, ήταν λάθος. Παρά το ότι βασίζεται αναμφίβολα στις προσωπικές του εμπειρίες όταν υπηρέτησε στον πόλεμο, δεν παύει να είναι ένα μυθιστόρημα. Και όντας τέτοιο, δεν γνωρίζουμε αν οι περιγραφές στο «*Ζάβαλη Μάικω*» είναι αυθεντικές ή προϊόν της φαντασίας του συγγραφέα. Το όλο ύφος του κεφαλαίου μοιάζει υπερβολικά με αυτό του βιβλίου (βλ. Κεφάλαιο Γ) της Δέλτα,

που είναι οφθαλμοφανές ότι προσπαθεί να παρουσιάσει τον πληθυσμό σαν κάτι οικείο. Όσο περισσότερο «μακεδονικό» ήταν κάτι (άρα και πιο κοντινό στην Ελλάδα, όπως φαίνεται πως θεωρούσε ο κόσμος κατά τον μεσοπόλεμο), τόσο λιγότερο βουλγαρικό. Σε κάθε περίπτωση, ο όρος που χρησιμοποιούν οι δυο Έλληνες συγγραφείς είναι μάλλον (προπαγανδιστικό) εξώνυμο, παρά ενδώνυμο (με το οποίο αυτοχαρακτηρίζονταν).¹⁶

Το κεφάλαιό τους κλείνει (σ. 42-43) με ένα μοιρολόι για το «εκτεταμένο πρόγραμμα καταστολής» που ξεκίνησε «από το καθεστώς της 4ης Αυγούστου», για το οποίο λίγοι «γνωρίζουν ή θέλουν να θυμούνται τα μέτρα αποσιώπησης της γλώσσας των 'ντόπιων', και ακόμα λιγότεροι τις συλλήψεις, τους ξυλοδαρμούς, τις εκτοπίσεις των 'επικίνδυνων' μειονοτικών». Καλό θα ήταν να μας έδιναν και καμία παραπομπή για τις καταγγελίες τους, γιατί εγώ που έχω σχέση με την περιοχή δεν έχω ακούσει ούτε από συγγενείς ούτε από δίγλωσσους μαρτυρίες για εκτεταμένη «καταστολή». Αναφέρονται σε πολυάριθμες περιπτώσεις ή σε δυο τρεις που γενικεύτηκαν; Σε απλούς πολίτες ή σε (ας τους πούμε) «ακτιβιστές»; Ό,τι και αν ήταν, είναι λάθος να κρίνουμε τις πράξεις ενός απολυταρχικού καθεστώτος του μεσοπολέμου μέσα από το πρίσμα της σύγχρονης πολιτικής ορθότητας. Η διαχείριση των μειονοτήτων είναι ένα δύσκολο εγχείρημα και απαιτεί προσεκτικούς χειρισμούς. Εκείνη η εποχή δεν χαρακτηρίζονταν για το... τακτ της. Οι Τούρκοι «έλυσαν» το πρόβλημα με την ελληνική μειονότητα δημιουργώντας την τεχνητή κρίση του 55. Το καθεστώς του Φράνκο χαρακτήρισε τη βασική γλώσσα χυδαία και τις υπόλοιπες (όπως τα καταλανικά και τα πορτογαλικά της Γαλικίας) διαλέκτους της επίσημης καστιγιάνικης! Και σε κάθε περίπτωση, δεν έχει καμιά σχέση η μειονοτική πολιτική ενός κράτους με την αναγνώριση ύπαρξης αντίστοιχου «έθνους». Και οι Ρομά μπορούν να ισχυριστούν ότι το κράτος τους διώκει ή τουλάχιστον δεν τους αφήνει να διδαχτούν τη γλώσσα τους και τις παραδόσεις τους, αλλά αυτό (αν γίνεται) δεν γίνεται επειδή δηλώνουν ξεχωριστό «έθνος».

Έχουμε όμως ξεφύγει επικίνδυνα από το βασικό ερώτημα και αυτό είναι μάλλον μια επιτυχία των συγγραφέων, που σκόπιμα διαστρεβλώνουν την ουσία και εστιάζουν σε αχυρανθρώπους. Η ύπαρξη μειονότητας (γλωσσικής, θρησκευτικής, ιδεολογικής, κλπ) είναι ένα θέμα τελείως ασύνδετο με το αν υπάρχει αντίστοιχο «έθνος» ή όχι (σκεφτείτε την επίσημη θεώρηση για τη μειονότητα της Θράκης, ότι είναι θρησκευτική και όχι τουρκική, χωρίς να χρειάζεται να αμφισβητηθεί ότι υπάρχει «τουρκικό έθνος»). Πώς σε ένα εύλογο ερώτημα για την εθνική υπόσταση των γειτόνων βλέπουν ύπουλη προσπάθεια άρνησης την ύπαρξης μειονότητας είναι κάτι που μόνο οι δυο συγγραφείς κατανοούν.

Ο Σταγειρίτης θα είχε γράψει νέο τόμο Σοφιστικών Ελέγχων αποκλειστικά για αυτούς.

¹⁶ Μια ανάλογη περίπτωση είναι η λατινογενής γλώσσα της περιοχής του Πάικου. Καθώς συζητούσα με ένα συνάδελφο από την Κάρπη, τον ρώτησα πώς ονομάζουν τη γλώσσα τους (η οποία, έλεγε, «δεν είναι βλάχικα», εννοώντας όπως αυτά ενός άλλου συνάδελφου από το Νυμφαίο). Μου απάντησε πως δεν έχουν κάποιο ιδιαίτερο όνομα και πως αν χρειάζεται να αναφερθούν σε αυτήν, μιλάνε για «βλάχικα». Την ονομασία «Μεγλενίτικα», που χρησιμοποιείται από ξένους, ούτε καν την είχε ακούσει.

Από την Πόλη έρχομαι και αποδίδω...

Τὰ τοῦ Τίτο τῷ τουτάτει

Πριν προλάβουμε να συνέλθουμε από το πνευματικό βραχυκύκλωμα που προκάλεσε το προηγούμενο κεφάλαιο, μας χαρίζουν ένα ακόμα μεγαλειώδες non sequitur με το καλημέρα του επόμενου: «*υπάρχει μεν [το 'μακεδονικό έθνος'], αλλά δεν είναι αυθεντικό και, κατά συνέπεια, δεν του αξίζει θέση ισάξια με των υπόλοιπων εθνών στον πλανήτη*». Ή μάλλον δύο: «*Το γεγονός αυτό [ότι η 'Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας' είναι ανδραγάθημα της 'ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας'], όμως, δεν αναιρεί την ύπαρξή του πριν από εκείνο το χρονικό σημείο*». Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς; Την προκατάληψη του συμπεράσματος (ότι μόνο «αυθεντικά» έθνη είναι ισάξια) και της αυθαίρετης σύνδεσής του με το ερώτημα αν το «μακεδονικό έθνος» είναι τεχνητό (μια κλασική εφαρμογή της προσφυγής στις επιπτώσεις); Την αγνόηση της διατύπωσης του βασικού «μύθου» που υποτίθεται πως καταρρίπτουν («*το έφτιαξε ο Τίτο;*») και της αναγωγής του σε έναν ακόμα αχυράνθρωπο. Στο ερώτημα του τίτλου, δηλαδή ποιος ο ρόλος του Τίτο στην καθιέρωση τους ως κάτι ξεχωριστό, δεν απαντάνε. Απλά το παρακάμπτουν και αρχίζουν πάλι το τροπάρι του εθνικού αυτοπροσδιορισμού.

Πριν ψυχαγωγηθούμε με το θέατρο του παραλόγου που ακολουθεί, ας επιχειρήσουμε μια σύντομη απάντηση στο ερώτημα. Επί Τίτο πράγματι θεσπίστηκαν οι «Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες» στις οποίες χωρίστηκε η μεταπολεμική Γιουγκοσλαβία. Ανάμεσά τους και η πΓΔΜ. Ο λόγος δεν είναι σημαντικός.¹⁷ Οι Δημοκρατίες αυτές ανεξαρτητοποιήθηκαν αυτούσιες, δηλαδή όπως χαραχτήκαν τότε. Τυπικά, δεν δημιουργήθηκαν «έθνη», αλλά το γεγονός ότι στα κράτη που προέκυψαν αναπτύχθηκε ξεχωριστή εθνική συνείδηση μιλάει

¹⁷ Εν συντομία, ήταν μια προφανής προσπάθεια να μειωθεί η ισχύς της Σερβίας και να κρατηθούν οι ισορροπίες, κυρίως με τους Κροάτες. Σε σχέση με τις αρχικές επαρχίες, η Δαλματία δόθηκε στην Κροατία, ενώ η «Νότια Σερβία» μοιράστηκε μεταξύ της πΓΔΜ και της αυτόνομης επαρχίας του Κοσόβου. Οι περιοχές όπου θα μπορούσαν να θεωρηθούν «σερβικές» παρέμεναν χωριστές: το Μαυροβούνιο ως είχε, η Βοϊβοντίνα ως αυτόνομη επαρχία, η Βοσνία αδιαίρετη. Το ότι ο Τίτο ήταν Κροάτης ήταν, μάλλον, απλή σύμπτωση.

από μόνο του για το πόσο επηρέασε τις εξελίξεις η απόφαση εκείνη. Εκείνο που είναι αναμφισβήτητο είναι ότι ήταν η πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκε επίσημα το όνομα «Μακεδονία» για να περιγράψει την περιοχή. Άν ο λόγος για τον οποίον δημιουργήθηκαν οι «Δημοκρατίες» ήταν η παρουσία αντίστοιχων «εθνών» και αν υπήρχε ήδη ξεχωριστή εθνική συνείδηση διαμορφωμένη (υποθέσεις που δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για να στηριχτούν), τότε ήταν η πρώτη φορά που θεσπίστηκε επίσημα ως «μακεδονική».

Η εκτίμηση, λοιπόν, που μπορεί να κάνει κανείς κοιτώντας τα δεδομένα είναι ότι μπορεί ο Γιόζιπ Μπροζ να μην ήταν ο πλάστης του «μακεδονικού έθνους», αλλά εύλογα δύναται να θεωρηθεί ο νονός του. Και ποια είναι η οπτική που προσφέρει το κείμενο; Καθίστε αναπαυτικά και απολαύστε μία παράσταση που θα ζήλευε και ο Ιονέσκο.

- Ναι, «η πολιτική της ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας» ήταν αυτή που ίδρυσε την πΓΔΜ, αλλά «μακεδονικό έθνος» υπήρχε «πριν από εκείνο το χρονικό σημείο» (σ. 45).
- Αποδεικνύεται από το ότι «Η πρωτοβουλία της εξέγερσης του Ίλιντεν ανήκε στην Εσωτερική Μακεδονική Αδριανουπολιτική Επαναστατική Οργάνωση [...] που επιδίωκε την αυτονομία της Μακεδονίας»¹⁸ και ότι «η επέτειος της εξέγερσης του Ίλιντεν είναι η μεγαλύτερη εθνική εορτή» στην πΓΔΜ (σ. 46). Και τον Σαμουήλ τιμάνε, άρα έχουν χιλιετή ύπαρξη. Και αν μετρήσουμε και τον Φίλιππο, υπερδισχιλιετή.
- Βέβαια η εξέγερση μπορεί ταυτόχρονα να είναι και «λαϊκή μακεδονική επανάσταση» και «επινοημένη παράδοση» (σ. 47). Τύφλα να 'χει η κβαντική φυσική, δηλαδή.
- Όσα όμως είπαμε δεν έχουν σημασία, γιατί ενώ «τα έθνη δημιουργούνται» καθώς «οι ελίτ κινητοποιούνται πριν από τη δημιουργία του κράτους για τη διασπορά της εθνικής ιδέας», «η δημιουργία του κράτους είναι εκείνη που κατεξοχήν επιτρέπει τη διάχυση και εδραίωση της εθνικής ιδέας στο σύνολο του πληθυσμού» (σ. 47). Ποιος ακριβώς ήταν η ελίτ; Ο (βούλγαρος) Γκότσε Ντέλτσεφ ή ο Τίτο; Και αν μόνο με κράτος εδραιώνεται η εθνική ιδέα, πόσο αστεία φαίνεται η (προηγούμενη) δήλωση ότι μπορεί να υπήρχε «μακεδονικό έθνος» πριν τη δημιουργία της πΓΔΜ;
- Τελικά, όμως, «Όταν το έθνος εμφανίζεται στο προσκήνιο, επαναπροσδιορίζει το παρελθόν του, προκειμένου το ίδιο να πιστέψει ότι δεν δημιουργήθηκε πρόσφατα, αλλά υπήρχε ανέκαθεν» (σ. 49) Ορίστε; Τόση ώρα δεν προσπαθούσαν να μας πείσουν ότι υπήρχε το έθνος και πριν το κράτος; Τελικά, έκανε η κότα (έθνος) το αυγό (κράτος) ή το αυγό την κότα;

Αψεγάδιαστη λογική, μά τον Τουτατίτο!

¹⁸ Να τα ξαναπούμε; Όπως και με την Ανατολική Ρωμυλία, η αυτονομία ήταν το πρώτο βήμα πριν την προσάρτηση (στη Βουλγαρία, φυσικά). Το όνομα της Οργάνωσης δεν υπονοεί ούτε κανένα «μακεδονικό έθνος» ούτε κανένα «αδριανουπολίτικο» (όπως και το όνομα της ΕΟΚΑ δεν αναφέρεται σε κάποιο «κυπριακό έθνος»). Με στοιχειώδη έρευνα, δεν προκύπτει κανένα στοιχείο ότι ο χαρακτήρας της Οργάνωσης ήταν μη βουλγαρικός.

Είπαμε πολλά ψέματσα

Ας Πούμε Και Μια Αλήθεια

Αφήνω το ερώτημα περί «Αριστεράς» σε αυτούς για τους οποίους έχει νόημα ο όρος¹⁹ και πιάνω το ζήτημα της «μακεδονικής γλώσσας». Φυσικά και σε αυτό το θέμα δεν είναι ικανοί (ή πρόθυμοι) οι συγγραφείς να συζητήσουν για την ουσία του θέματος, αλλά για «κόκκινες ρέγγες». Ξεκινούν, όπως κάνουν και αλλού, με ένα άστοχο ευφυολόγημα που ερμηνεύει το ζήτημα ως αμφισβήτηση του αν οι γείτονες μιλούν (γενικά) ή «διάγουν εν προγλωσσική καταστάσει» (σ. 57). Μετά βγάζουν από τη φαρέτρα των λογικών πλανών την προσφυγή στις επιπτώσεις: «Αν αναγνωρίσει η Ελλάδα τη μακεδονική γλώσσα, τότε ανοίγει ο δρόμος και για την αναγνώριση του έθνους». Και, φυσικά, συνδέουν το ζήτημα του ονόματος της γλώσσας με την «απαγόρευση της γλώσσας» της «μειονότητας εντός των ελληνικών συνόρων» (σ. 58), παραβλέποντας ότι η αναγνώριση μειονοτικής γλώσσας είναι άσχετη με το θέμα της ονομασίας της (είτε «μακεδονική» την πει κανείς τη γλώσσα της μειονότητας είτε «βουλγαρική» το ίδιο πρόβλημα θα έχει να αντιμετωπίσει).

Τουλάχιστον εμφανίζουν και μια παραπομπή (που μας χρωστούσαν) για το θέμα «της καταστολής των σλαβικών διαλέκτων στη Βόρεια Ελλάδα»: το βιβλίο «Η απαγορευμένη γλώσσα» του Τάσου Κωστόπουλου, του συντάκτη του Ιού, που φαίνεται πως έχει πάρει την υπόθεση εργολαβία και δίνει το ρυθμό σε όλους τους παρόμοιους «Mythbusters». Το βιβλίο δεν το γνωρίζω, καθώς κυκλοφορεί στο (ελληνικό) εμπόριο, αλλά όχι ελεύθερο, όπως το κείμενο των δυο συγγραφέων. Αν κρίνω από όσα γράφει η βιβλιοκριτική, δείχνει να πυροβολά ψόφιο άλογο. Η περίοδος του «Έλληνα Φράνκο» φαίνεται ότι είναι απλά η απόληξη της περιόδου που εστιάζει, αφού τη θεωρεί «την κορύφωση μιας πολιτικής που κράτησε δεκαετίες». Οι χαρακτήρες που αναφέρονται είναι καρικατούρες: ο παπάς-ιεροεξεταστής που καίει βουλγαρικά βιβλία, η Ριανκούρ που ζητάει μικτούς γάμους για να μιλάνε στο σπίτι ελληνικά (προς Θεού!), ο Τσιούλκας που (σαν άλλος Γκας Πορτοκάλος) ετυμολογούσε τα σλαβικά από την ομηρική γλώσσα. Τραγικές φιγούρες ο Ιβανώφ που

¹⁹ Για μένα ούτε ο σταλινοκαθοδηγούμενος κομμουνισμός ούτε, βέβαια, το κυβερνών ροζ μόρφωμα έχουν καμία σχέση με αυτό που θεωρώ ότι θα πρέπει να είναι η «Αριστερά».

έγινε Κωστόπουλος και ο Μπόρις που έγινε Παναγιώτης. Μεγάλο το δράμα αυτών που αλλάζουν τα ονόματά τους για να ακούγονται οικεία στην πλειοψηφία. Όπως οι ταλαίπωροι ελληνοαμερικάνοι, όπου ο Αναστασάκης έγινε Aniston, ο Σταματόπουλος έγινε Stamos, ο Αναγνωστόπουλος έγινε Agnew και ο Ιμπραήμοφ έγινε... Wilson!

Μόνο που το «μειονοτικό» (αν υπάρχει γλωσσική μειονότητα και αν καταβλήθηκαν προσπάθειες καταστολής της) δεν έχει καμία σχέση με το ονοματολογικό (αν η γλώσσα είναι σλαβική, βουλγαρική ή «μακεδονική»). Για ποιον λόγο να αναφέρεται; Είναι αναπόφευκτος ο συνειρμός με τις ιστορίες που άκουσα από Καταλανούς για το πόσο υπέφεραν από τη δικτατορία του Φράνκο που καταπίεζε τη διαφορετικότητά τους, μια ρητορική με την οποία προσπαθούν να στηρίξουν το αίτημά τους για ανεξαρτησία. Το μόνο που εξυπηρετεί μια τέτοια αφήγηση είναι να δημιουργήσει έναν εθνικό θρύλο τύπου «κρυφού σκολειού», που, όπως και ο αυθεντικός, μπορεί να μην είναι εντελώς αστήρικτος ιστορικά, αλλά υπερπροβάλλει όσα εξυπηρετούν τους σκοπούς του. Η χρήση τέτοιων τεχνασμάτων είναι κατανοητή για κάποιον που ανήκει σε μια οργάνωση όπως το Ουράνιο Τόξο, αλλά ακατανόητη για Έλληνα δημοσιογράφο. Ή μάλλον κατανοητότατη για τη συνομοταξία των Ελλήνων που περιέγραφα στην αρχή. Θα επανέλθουμε σε αυτούς.

Πάλι όμως εκτροχιάστηκε η συζήτηση από το θέμα, που είναι αν υπάρχει «μακεδονική γλώσσα». Και φυσικά όχι κατά πόσο είναι ανθρώπινη γλώσσα αυτό που βγαίνει από τα χείλη των γειτόνων μας, όπως κουτοπόνηρα σχολιάζουν στην αρχή του κεφαλαίου. Όταν ο ΥπΕξ μας κατέληξε στην τελική μορφή της «Συμφωνίας των Πρεσπών», οι βασικές αντιδράσεις δεν αφορούσαν στο ότι αναγνώρισε πως μιλάνε γλώσσα ή πως αποτελούνε έθνος, αλλά στο ότι η πρώτη χαρακτηρίστηκε ως (σκέτα) «μακεδονική» και το δεύτερο ως (σκέτα) «μακεδονικό» (παρότι το κράτος αναγνωρίζονταν ως «Βόρεια Μακεδονία»).

Ούτε είναι σημαντικό αν «*πρόκειται περί ιδιώματος ή διαλέκτου μιας άλλης γλώσσας*», όπως σωστά επισημαίνουν και οι ίδιοι (σ. 61). Λίγη σημασία έχει αν τα ολλανδικά, τα φλαμανδικά και τα αφρικάανς (που ουσιαστικά είναι ποικιλίες της ίδιας γλώσσας) είναι ξεχωριστές γλώσσες ή αν οι δύο τελευταίες είναι διάλεκτοι της πρώτης. Αυτό που θα πρέπει να απαντηθεί είναι αν τα ονόματα που επιλέγουμε είναι κατάλληλα ή περιέχουν τον κίνδυνο παρεξηγήσεων. Στην περίπτωση των ολλανδικών και των φλαμανδικών, είναι προφανές ότι το όνομα αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα, καθώς μιλιούνται από τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων της Ολλανδίας και της Φλάνδρας. Τα αφρικάανς, όμως, προσφέρουν ένα πολύ διδακτικό παράδειγμα γιατί είναι σε όλα αντίστοιχα με τη γλώσσα που εξετάζουμε. Για να τα ξεχωρίσουμε από τα ολλανδικά (τη μητρική γλώσσα), χρησιμοποιούμε γεωγραφικό προσδιορισμό, που όμως είναι υπερβολικά γενναιόδωρος, γιατί δεν μιλούνται σε όλη την Αφρική, παρά σε ένα (μικρό) μέρος αυτής. Έτσι, ούτε εμείς ούτε οι υπόλοιποι ξένοι αναφερόμαστε σε αυτά ως «αφρικάνικα» ή «african», κάτι που θα δημιουργούσε αντιδράσεις από άλλα αφρικανικά κράτη. Χρησιμοποιούμε τη σύνθετη ονομασία «αφρικανολλανδικά» (όπως είναι και το σωστότερο) ή το ολλανδικό όνομα «αφρικάανς», που από μόνη της εμπεριέχει τη έννοια του ολλανδικού. Τι αποτέλεσμα θα είχε μια αντίστοιχη αντιμετώπιση της εν λόγω γλώσσας (ή διαλέκτου), η οποία ομιλείται

από την πλειοψηφία των κατοίκων της «Βόρειας Μακεδονίας», αλλά δεν είναι η μόνη γλώσσα (ούτε καν η πλειοψηφική) της γεωγραφικής Μακεδονίας; Η πιο εύλογη (και κατατοπιστική) επιλογή θα ήταν «μακεδονοσλαβικά»²⁰ (μετά το προφανέστατα σωστό «βορειομακεδονικά»). Αν μας φαίνονταν δύσχρηστος ο όρος, ας χρησιμοποιούσαμε τον ντόπιο «μακεντόνσκι» (κατ' αναλογία με το «αφρικάανς»). Γιατί συναινέσαμε στο Αλαντίν «μακεδονικά» (και φυσικά «macedonian») μόνο ο Θεός και η ψυχή του ΥπΕξ μας το ξέρει.

Ο οποίος ΥπΕξ, για να δικαιολογηθεί, έριξε και τη βόμβα που δεν χάνουν την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν οι δυο συγγραφείς (σ. 59):

το 1977, η χώρα μας «αναγνώρισε, δίχως αντιρρήσεις, τη μακεδονική γλώσσα».

Έχοντας εμπιστοσύνη στον ΥπΕξ, τον οποίο θεωρούσα έγκυρο πανεπιστημιακό και όχι πολιτικάντη, δέχτηκα την ορθότητα της δήλωσης και μάλιστα την χρησιμοποίησα ο ίδιος σε ιδιωτικές συζητήσεις ως παραδοχή ότι μόνοι μας σκάψαμε τον λάκκο μας. Ψάχνοντας την ακριβή της διατύπωση (ώστε να την συμπεριλάβω εδώ ως απόδειξη της «πατάτας» μας), διαπίστωσα ότι κάθε άλλο παρά ξεκάθαρα είναι τα πράγματα.

Πρώτος φαίνεται ότι αντέδρασε ο prof. Babiniotis (ναι, αυτός με τους «Βούλγαρους»!), κάτι που μόνο πλεονέκτημα δεν είναι (σαν να σε υπερασπίζεται ο Κούγιας). Δυστυχώς, τα περισσότερα από αυτά που γράφει φαίνονται λογικά. Ποια επιτροπή γλωσσολόγων θα είχε τη δικαιοδοσία να αναγνωρίσει μια γλώσσα εν ονόματι της Ελλάδας; Τι σχέση έχει η «διάσκεψη για την τυποποίηση γεωγραφικών ονομάτων» με αναγνώριση γλωσσών; Το θέμα όμως δεν ήταν πια ούτε εθνικό ούτε επιστημονικό. Ήταν πολιτικό και συγκεκριμένα έπρεπε να επινοηθεί μια νέα TINA (μετά από αυτή του τρίτου Μνημονίου) ως δικαιολογία για την απόφαση της κυβέρνησης να υπογράψει τη συγκεκριμένη συμφωνία.

Και τα παπαγαλάκια πιάσανε δουλειά. Αυτό με τη μεγαλύτερη... τεχνογνωσία επί του θέματος δημοσίευσε αδιάφευστα «ντοκουμέντα» που δήθεν επιβεβαίωναν τον υπουργό. Έψαχνα κι εγώ μια διατύπωση «η Ελλάδα αναγνωρίζει ότι η γλώσσα που ομιλείται στην ΓΔΜ είναι μακεδονική» και από κάτω φαρδιά πλατιά την υπογραφή του Καραμανλή ή του Τσάτσου, αλλά κάτι τέτοιο δεν υπάρχει στο άρθρο. Ούτε καν σε ολόκληρη την έκθεση μπορεί να βρει κανείς κάτι που να μοιάζει με τέτοια δήλωση (τα παραρτήματα έχουν υποβληθεί από τις αντιπροσωπίες και δεν έχουν συλλογική αξία). Το μόνο που βρίσκει κανείς είναι στη σ. 29 της έκθεσης μια αναφορά στα «σερβο-κροατικό και μακεδονικό κυριλλικά αλφάβητα της Γιουγκοσλαβίας» και στα «σερβοκροατικά και μακεδονικά γεωγραφικά ονόματα στη Γιουγκοσλαβία». Ουδεμία νύξη για «μακεδονική γλώσσα».

Αναγνωρίζοντας προφανώς ότι δεν υπάρχει καμία ευθεία αναγνώριση «μακεδονικής γλώσσας» (και ότι ο ΥπΕξ βιάστηκε να αναφέρει κάτι μη διασταυρωμένο στον αέρα της κρατικής τηλεόρασης), το τροπάρι άλλαξε σε «η ένταξη της 'μακεδονικής γλώσσας' στους καταλόγους του ΟΗΕ [εννοεί τα τεχνικά παραρτήματα] οδήγησε σε *de facto*

²⁰ Παραδόξως αυτόν τον όρο χρησιμοποίησε «το 1928 το ίδιο το ελληνικό κράτος [όταν] κατέγραφε ότι 82.000 πολίτες του μιλούσαν τη 'μακεδονοσλαβική' γλώσσα» (σ. 59).

αναγνώρισή της». Δηλαδή μπορεί να μην υπήρξε αναγνώριση από την Ελλάδα, όπως είπε αρχικά, αλλά κάτι σαν αναγνώριση ήταν κι αυτό. Με λένε Ρίζο...

Αλλά, Νίκο, δεν σε λένε Ρίζο. Αν σε έλεγαν θα έπαιζες σε επιθεώρηση (όχι ότι ο τωρινός θίασος διαφέρει και πολύ, βέβαια). Επειδή είσαι και ακαδημαϊκός και υπουργός, δεν σου αρμόζει να ψεύδεσαι ανερυθρίαστα. Καμιά Ελλάδα δεν αναγνώρισε καμιά «μακεδονική γλώσσα» το 1977. Ούτε η αναφορά της λέξης «μακεδονικός» υπονοεί τίποτε ιδιαίτερο, γιατί πάντοτε συνοδεύεται από τον χαρακτηρισμό «της/στη Γιουγκοσλαβία/ς». Δηλαδή μόνο στα πλαίσια της (πρώην) Γιουγκοσλαβίας μπορεί να θεωρηθεί ότι αναγνωρίστηκε «μακεδονική». Αυτό ακριβώς το νόημα είχε και η αναγνώριση του κράτους ως πΓΔΜ από της Ελλάδα: μόνο στα πλαίσια της πρώην Γιουγκοσλαβίας αναγνωρίζουμε «Μακεδονία». Θα γινόντουσαν πιο πιστευτός αν ισχυριζόσουν ότι η ενδιάμεση συμφωνία τους αναγνώρισε ως «Μακεδονία», άρα δεν χρειάζεται να παλεύουμε ούτε για το όνομα της χώρας.

Αλήθεια, η επίκληση αυτής της ασήμαντης (από γλωσσολογική άποψη) συνάντησης το 1977 ήταν δική σου ιδέα ή σου την είπαν;

➔ Αν ήταν αυτό που σου απάντησαν από τον ΟΗΕ όταν τους ρώτησες αν μπορούμε να αλλάξουμε το όνομα της γλώσσας και εσύ το δέχτηκες, τότε να κάψεις τα πτυχία στη διεθνή διπλωματία. Θα μπορούσες απλά να τους επισημάνεις ότι και «σερβο-κροατικά» αναφέρει η έκθεση, αλλά αυτό δεν σε δεσμεύει να αρνηθείς αναγνώριση ξεχωριστής σερβικής ή κροατικής γλώσσας. Γιατί τότε η δήθεν αναγνώριση της «μακεδονικής» στα πλαίσια της Γιουγκοσλαβίας σε δεσμεύει να τα αναγνωρίσεις και εκτός Γιουγκοσλαβίας;

➔ Αν την ξετρύπωσες από μόνος σου (για να δικαιολογήσεις απόφαση που ήδη είχες πάρει ή σου είχε επιβληθεί), τότε σε πιάσανε μπόσικο. Η χώρα σου σε πληρώνει για να κάνεις τη δική σου δουλειά, όχι αυτή του ΥΠΕΞ των απέναντι. Γιατί ένα τέτοιο σαθρό «επιχείρημα» δεν θα σκεφτόταν ούτε η ίδια η άλλη πλευρά. Είμαστε τόσο (για να χρησιμοποιήσω την αγαπημένη σου λέξη) «λαρτζ» που εφευρίσκουμε και επιχειρήματα γι' αυτούς;

Ανεξάρτητα όμως από την πατρότητα της άστοχης «πατάτας», η ουσία παραμένει μία:

Η μόνη επίσημη αναγνώριση «μακεδονικής» έγινε το 2018 στις Πρέσπες.

Η ανακάλυψη της δήθεν αναγνώρισης της γλώσσας το 1977 ήταν μια σπασμωδική αντίδραση της στιγμής. Ένας ακαδημαϊκός οφείλει να παραδεχτεί την αλήθεια όπως προκύπτει από τα δεδομένα, ακόμα και όταν αυτή δεν τον βολεύει. Αντίθετα, η χρήση της δικαιολογίας ενός (άστοχου) tu quoque («Μην κάνουν τις παρθένες»!) όταν οποιοδήποτε λογικό επιχείρημα εκλείπει, είναι γνώρισμα του πολιτικάντη.

Et tu, Nike?

Η ελευθερία μου σ'αματάει εκεί που αρχίζει του άλλου

ΤΟ ΔΌΓΜΑ ΤΟΥ ΓΙΟΚ

Αντιπαρέρχομαι τα ανούσια ερωτήματα για το κατά πόσο το γειτονικό κράτος είναι «κρατίδιο» (όπως σωστά αναφέρουν, αποτελεί «ένδειξη απαξίωσης της πολιτειακής του υπόστασης»), το κατά πόσο το σύνταγμά του είναι «αλυτρωτικό» (ο - ανεπίσημος - αλυτρωτισμός υπήρχε και πριν τη συμφωνία και θα υπάρχει και μετά) και κατά πόσο θα πρέπει να γράφουμε στις πινακίδες Skopje αντί Skopria (όπου η επιχειρηματολογία φτάνει στα όρια του γελοίου) και εστιάζω στο βασικό δόγμα που εκφράζουν στο ερώτημα μπόνους (σ. 83):

«Ένα κράτος δεν μπορεί να επιβάλει την ονομασία που νομίζει σε ένα άλλο»

Είναι ένα δόγμα που το συναντάμε και στις συζητήσεις με ξένους: «πρέπει να έχει την ελευθερία του αυτοπροσδιορισμού και, εφόσον αυτοπροσδιορίζεται έτσι, δεν μπορείς εσύ να τον προσδιορίσεις αλλιώς». Ο πιο εύκολος τρόπος να αντιμετωπίσεις ένα δόγμα είναι να δείξεις τις ακραίες συνέπειες που μπορεί να έχει.

Αν εμείς αποφασίζαμε να αυτοπροσδιοριστούμε ως «Τουρκοφάγοι» ή ακόμα και «Βουλγαροκτόνοι» (καί τα δυο ιστορικά «δικαιολογημένα»), θα ήταν υποχρεωμένοι οι γείτονές μας να μας αναγνωρίσουν με αυτό το όνομα; Θα έχει σχέση αν «νομίζουν» οι βόρειοι και ανατολικοί γείτονές μας ότι μας ταιριάζει ή όχι; Δεν αρκεί ότι θα τους προσβάλει; Δεν υπάρχει κάποιο όριο στο πώς θα αυτοαποκαλεστούμε;

Και φυσικά δεν τίθεται μόνο θέμα προσβολής, αλλά και πρόσκρουσης σε καθιερωμένα πρότυπα. Αν επέλεγαν να ονομάζονται «Βαλκάνια/Βαλκάνιοι», είμαι σίγουρος ότι, όχι μόνο το σύνολο των γειτόνων τους, αλλά και ο κόσμος όλος θα τους απέρριπτε. Και αυτό όχι γιατί έχουν άλλοι λαοί «ιστορικό δικαίωμα» στον όρο, αλλά γιατί θα έδινε αφορμή για παρανοήσεις και αδικαιολόγητους συνειρμούς. Δεν ισχύει το ίδιο στην περίπτωση του ονόματος «Μακεδονία»;

Ούτε πρόκειται για μια ιδιαιτερότητα των Ελλήνων που ζουν με τις «σκοπιμότητες, τις φοβίες και τις ιδεοληψίες του παρελθόντος», όπως εκτιμούν οι συγγραφείς (σ. 90). Αν η χερσόνησος της Καλιφόρνια ανεξαρτητοποιούνταν και ήθελε να αυτοπροσδιοριστεί ως

«Δημοκρατία της Καλιφόρνια», είστε σίγουροι ότι οι Αμερικανοί δεν θα αντιδρούσαν; Δεν θα επικαλούνταν ότι αυτοί ήταν που έκαναν το όνομα της Καλιφόρνια γνωστό στον κόσμο; Δεν θα επέμεναν να μετονομαστεί τουλάχιστον σε «Baja California», αν όχι σκέτο «Baja», όπως ήδη την αποκαλούν;

Άλλο ελευθερία αυτοπροσδιορισμού και άλλο ασυδοσία

Εντάξει, τα παραδείγματα είναι υποθετικά, αλλά είναι ο πιο απλός τρόπος να αναδειχτεί η φαινομένη του δόγματος. Υπάρχει όμως κι ένα ιστορικό προηγούμενο επιβολής ενός ονόματος διαφορετικού από αυτό που επιθυμούσαν και χρησιμοποιούσαν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι. Για πάνω από μια χιλιετία, ο λαός που ζούσε στα (νότια) Βαλκάνια και τη Μικρά Ασία αυτοπροσδιορίζονταν ως «Ρωμαίοι». Είχαν χίλια δυο δίκια να το κάνουν, πολύ περισσότερα από αυτά που (νομίζουν πως) έχουν οι γείτονες. Αρχίζοντας από την εποχή του Καρλομάγνου, το κράτος τους το βάφτισαν οι δυτικοί «Αυτοκρατορία των Γραικών» και τους κατοίκους του «Γραικούς» («Graeci», όχι «Hellenes»), ονόματα που επέζησαν έως τη λήξη της κρατικής τους υπόστασης. Και μπορεί το μεσαιωνικό εξώνυμο να ήταν απλά αποτέλεσμα εμπάθειας, αλλά τουλάχιστον είχε μια δόση αλήθειας. Το όνομα όμως με το οποίο τους αποκαλούμε σήμερα είναι πέρα για πέρα αναχρονιστικό, το ανιστόρητο «βυζαντινοί». Τα περί αυτοπροσδιορισμού πήγαν περίπατο. Αν ο παραλληλισμός σας φαίνεται υπερβολικός, σκεφτείτε το καλύτερα. Ό,τι δικαιολογία και να επικαλεστείτε (για να μην μπερδευόμαστε με τους κάθε λογής «Ρωμαίους» - που ξέρουμε από τον Αστερίξ, γιατί δεν είναι από την «αυθεντική Ρώμη»), ισχύει στο πολλαπλάσιο για την «Μακεδονία».

Είναι λοιπόν φανερό πως το δόγμα του ελεύθερου αυτοπροσδιορισμού είναι διάτρητο και από θεωρητική άποψη, αλλά και από πρακτική. Αλλά ούτε καν αυτό το σαθρό δόγμα δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν σωστά οι συγγραφείς. Και αυτό γιατί προσποιούνται ότι ο καβγάς δεν γίνεται για το όνομα που έχουν επιλέξει οι γείτονες, αλλά δήθεν για «την ονομασία που νομίζει» η Ελλάδα ότι τους ταιριάζει. Η Ελλάδα ποσώς θα ενδιαφέρονταν αν είχε δίπλα της Μια «Δημοκρατία της Ατλαντίδος» με κάτοικους «Άτλαντες» που μιλάνε «ατλαντικά». Το όλο θέμα όμως προέκυψε λόγω της συγκεκριμένης επιλογής ονόματος. Ένα είναι το βασικό ερώτημα. Έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν ή να μονοπωλούν τα ονόματα «Μακεδονία» και «Μακεδόνες» (σκέτα); Η απάντηση θα πρέπει να είναι αρνητική για δυο απλούς λόγους που αναλύθηκαν ήδη εκτενώς.

- Είναι ένα όνομα Ατλαντίν, που αν καθιερωθεί ως επίσημο μιας και μόνης οντότητας αυτόματα αποκλείει οποιαδήποτε άλλη χρήση του από άτομα ή πράγματα που δεν έχουν άμεση σχέση μαζί της. Μπορεί να ακούγεται ασήμαντο σε όσους η ιαχή «Βούλγαροι» μοιάζει παιδικό τραγούδι, αλλά για όσους από μας ζούμε στο εξωτερικό και βιώνουμε τις επιπτώσεις του σφετερισμού του όρου είναι θέμα ταυτότητας και αυτοπροσδιορισμού, τουλάχιστον ίσης αξίας όσο και για τους βόρειους γείτονες.
- Είναι ένα όνομα που (εσκεμμένα) παραπέμπει στην ιστορία αυτού του τόπου και όχι στη γεωγραφία του, όπως προσπαθούν να παρουσιάσουν οι αυτόκλητοι υπερασπιστές του γειτονικού «έθνους». Η ελάχιστη εμπειρία με ξένους όλων των κοινωνικών τάξεων είναι αρκετή για να καταλάβει κανείς ότι «Μακεδονία» είναι για αυτούς πρώτα η πΓΔΜ

και μετά το βασίλειο του Μεγαλέξαντρου. Ο συσχετισμός είναι (γί' αυτούς) αυτονόητος. Ούτε για την προέλευση της «macédoine» (σαλάτας) ξέρουν ούτε για τον γεωγραφικό νεολογισμό του 19ου αιώνα.

Και αυτό μας φέρνει στην πιο σημαντική ίσως παρατήρηση των συγγραφέων, ότι «*κανείς άλλος εκτός από εμάς τους ίδιους δεν ήταν διατεθειμένος να δείξει κατανόηση στα σοφά επιχειρήματα της ελληνικής πολιτικής*» (σ. 84). Το ότι όλος ο κόσμος «δεν μας καταλαβαίνει» και τους αναγνωρίζει ως «Μακεδονία» είναι ένα argumentum ad populum που είναι εύκολο να απαντηθεί. Ως (Έλληνας) Μακεδόνας, έχω αναφέρει πολλές φορές τον τόπο καταγωγής μου ως «Μακεδονία», αλλά ελάχιστες από αυτές κατάλαβε ο (ξένος) συνομιλητής μου με την πρώτη τί εννοώ. Όπως ανέφερα ήδη, η συντριπτική πλειοψηφία τους αγνοούν το νόημα του όρου και την ιστορία του. Απλά δεν ασχολούνται με το θέμα και υιοθετούν το πρώτο πράγμα που άκουσαν (δηλαδή τη χώρα που «*τα λήμματα στα λεξικά και τις εγκυκλοπαίδειες*» αναφέρουν ως σκέτη «Μακεδονία»). Και δεν ασχολούνται επειδή δεν τους αφορά άμεσα. Αν λέγονταν «Βαλχάλα» ή «Κάμελοτ», σίγουρα θα ξέρανε κάθε πτυχή του θέματος και θα είχαν διαμορφώσει τη δικιά τους γνώμη. Τώρα το μόνο που μπορεί να έχει πάρει το αφτί τους είναι ότι η κακομοίρη χώρα έχει προβλήματα από τον νότιο γείτονά της, που θεωρεί δικιά του την (δικιά της) αρχαία Μακεδονία.

Από την άλλη, οι πολιτικοί τους και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όταν αναφέρονται στο θέμα προσπαθούν να τηρήσουν «πολιτική ίσων αποστάσεων» και αποφεύγουν οποιαδήποτε δήλωση μπορεί να θεωρηθεί ως μεροληπτική. Έτσι, δεν θα δει ποτέ κανείς σοβαρή ανάλυση του προβλήματος, αλλά απλά παρουσίαση των «απαιτήσεων» των δύο πλευρών. Και αυτή ακριβώς η πλευρά της εξωτερικής πολιτικής είναι που αδυνατούμε να κατανοήσουμε στη χώρα μας. Όταν διεκδικείς κάτι, δεν ζητάς αυτά που σου αξίζουν, αλλά πολύ περισσότερα. Αν θέλεις χώρο για το 18% του πληθυσμού της Κύπρου, δεν ζητάς το 18% του νησιού· καταλαμβάνεις το 36% και μετά σου λένε και ευχαριστώ όταν δώσεις πίσω το 7%. Αν θέλεις να χρησιμοποιήσεις το όνομα «Μακεδονία» που ούτε καν θα μπορούσες να ονειρευτείς, δεν ονομάζεσαι «Δημοκρατία του μακεδονικού χώρου που κατέκτησαν οι Σέρβοι»· αρπάζεις ολόκληρο το όνομα, βάζεις και για σημαία ένα σύμβολο που δεν σου ανήκει και όταν απλά τροποποιήσεις λίγο τη σημαία, κερδίζεις «ενδιάμεση συμφωνία» που σου επιτρέπει να συνεχίσεις επ' αόριστον με το όνομα που ήθελες.

Εμείς όχι μόνο περιοριζόμαστε να ζητάμε μοναχά αυτό που μας αξίζει και πασχίζουμε να πείσουμε για την ορθότητα των θέσεών μας, αλλά έχουμε και αμφιβολίες μην τυχόν θεωρηθεί ότι «*Έχουμε δίκιο επειδή είμαστε Έλληνες*» (σ. 92). Δεν ξέρω αν κάποτε ήμασταν «*ένας λαός εθισμένος σε νοσταλγικές αφηγήσεις, επινοημένες παραδόσεις και επιλεγμένες μνήμες*» (σ. 90). Σήμερα πάντως έχουμε φτάσει στα αντίθετο άκρο να έχουμε χαμηλή αυτοεκτίμηση, να είμαστε γεμάτοι ενοχικά σύνδρομα και να είμαστε πρόθυμοι να δώσουμε δίκιο σε οποιονδήποτε άλλο εκτός από τον εαυτό μας.

Αγάπα τον πλησίον σου κι ας είναι...

Ο ΚΥΡΙΛΛΕ²¹ ΕΛΛΗΝΑΡΑΣ

Ίσως αναρωτιέται κανείς γιατί αφιέρωσα τόση ενέργεια και χρόνο για να απαντήσω στο κείμενο δυο συγγραφέων, που στο κάτω κάτω δεν φαίνεται να είναι σημαντικοί παίκτες στο ζήτημα. Η αλήθεια είναι ότι κι εγώ το ίδιο αναρωτήθηκα στην αρχή. Όσο περισσότερο όμως έγραφα και αναζητούσα στοιχεία διαπίστωνα ότι υπάρχουν πολλοί περισσότεροι που κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος. Κάποιοι είναι νέοι στο προσκήνιο και έχουν εμφανή (μικρο)πολιτικά κίνητρα. Άλλοι, σαν τον «Ιό», είναι παλιές καραβάνες. Όλοι όμως χρησιμοποιούν τα ίδια επιχειρήματα και καταρρίπτουν τους ίδιους «μύθους».

Οι συγκεκριμένοι είχαν την ευγενή καλοσύνη να συγκεντρώσουν τα επιχειρήματα της «φωτισμένης» πλευράς του ελληνισμού σε ένα κείμενο διαθέσιμο σε όλους, το οποίο προσέφερε μια καλή βάση για σχολιασμό. Σε αντίθεση με τους περισσότερους, που σχολιάζουν απόψεις που δεν έχουν διατυπωθεί ποτέ ή γνώμες που (νομίζουν ότι) έχει ο «κόσμος» (όπως οι πιο πολλοί από τους «μύθους» του κειμένου), προτιμώ να αναφέρομαι στα γραφόμενά τους αυτούσια, όπως τα παραθέτω εδώ, και το κείμενο αποτέλεσε ένα καλό σημείο αναφοράς. Ταυτόχρονα κατάφερα να βάλω σε μια σειρά (ομολογουμένως όχι πάντα την καταλληλότερη) τις σκέψεις που έκανα και τις απόψεις που εξέφραζα σε συζητήσεις γύρω από το θέμα, κυρίως κατά την παραμονή μου στο εξωτερικό. Πιστεύω πως τις παρέθεσα εμπειριστατωμένα (αν και όχι όσο διεξοδικά επιθυμούσα) και όχι ως αφήγηση που μπορεί απλά να στηρίζεται σε κάποια εντύπωση που έχω σχηματίσει.

Όταν διάβασα το κείμενο, αναρωτήθηκα πώς μπορεί κάποιος που ζει στη χώρα αυτή να μη βλέπει το ζήτημα στις πραγματικές του διαστάσεις. Πώς είναι δυνατόν να γράφουν συμπατριώτες μου κάποιες από τις επιπόλαιες εξυπνάδες που ακούω από διάφορους... αδιάφορους ξένους («οι Έλληνες έχουν δίκιο επειδή είναι Έλληνες»). Σαν να είχε πάρει τις θέσεις της «άλλης πλευράς» και να τις είχε καταπιεί αμάσητες. Οι ελληνικές θέσεις απλά διακωμωδούνταν, για να καταλήξει σε ένα στεγνό «Η Ελλάδα δεν έχει δίκιο» (σ. 83).

²¹ Η ορθογραφία είναι εσκεμμένη. Οποιαδήποτε ομοιότητα με το όνομα του εφευρέτη του σλαβικού αλφαβήτου κάθε άλλο παρά τυχαία είναι.

Όταν όμως έφτασα στις τελευταίες σελίδες συνειδητοποίησα ότι μάλλον κάτι άλλο συμβαίνει. Οι εκφράσεις «εθνική αφροσύνη» (σ. 90) και «ανώριμοι και άσχετοι» (σ. 91) μου έφεραν στο μυαλό τα κλισέ που ακούγονται από τα στόματα πολλών από μας, όχι μόνο στο εξωτερικό, αλλά και στην ίδια την Ελλάδα: «μόνο στην Ελλάδα συμβαίνουν αυτά», «σε οποιαδήποτε άλλη χώρα θα...», «ο Έλληνας το μόνο που ξέρει είναι να πίνει φραπέ και να ζητάει λεφτά» (επειδή, όπως έλεγε και ο Γκας Πορτοκάλος, «όταν εμείς γράφαμε φιλοσοφία, εσείς κρεμόσασταν από τα δέντρα»). Η άποψη που έχουμε για τους συμπατριώτες μας (ή τουλάχιστον αυτή που εξωτερικεύουμε) είναι ότι είναι ένα τσούρμο απατεώνων, τεμπέληδων και αμόρφωτων. Η εικόνα που μας έχει κολλήσει είναι εκείνη του αγροίκου που έχει μάθει στην κλεψιά και το ψέμα. Επιλέγουμε αυτή τη φαντασίωση που έχουμε στο μυαλό μας και ανάγουμε αυτή την καρικατούρα σε μοναδικό μοντέλο του «νεοέλληνα», το οποίο και προβάλλουμε τόσο στους εαυτούς μας όσο και στους ξένους.

Ελληνάρας δεν είναι ο απαίδευτος περιθωριακός ή το παράσιτο που ζει σε βάρος του κοινωνικού συνόλου. Είμαστε εμείς που επιχειρούμε να αυξήσουμε την αυτοπεποίθησή μας μέσα από την απαξίωση του διπλανού (ή του μακρινού συμπατριώτη) μας. Εμείς που, μόλις ο ΓΑΠ βγήκε και δυσφήμισε τη χώρα πυροδοτώντας την «κρίση», σπεύσαμε να τον επιβεβαιώσουμε συκοφαντώντας τον τόπο μας. Που τροφοδοτήσαμε το παραλήρημα της Bild και επιτρέψαμε στον κάθε αναγνώστη της να νιώθει ανώτερος από τον Θανάση και την Κρυσταλλία, τον Μιχάλη και τη Χρύσα, ανθρώπους που μορφώθηκαν, μόχθησαν και πρόκοψαν δυο και τρεις φορές περισσότερο από τον μέσο ξένο, την απληροφόρητη γνώμη του οποίου έχουμε κάνει εικόνισμα. Που γίναμε Χρυσαιγίτες, αλλά υποκρινόμαστε ότι απεχθανόμαστε τον ρατσισμό. Σε τί διαφέρει η προκατάληψη ότι όλοι οι ξένοι είναι βάρβαροι από την προκατάληψη ότι όλοι οι συμπατριώτες μας είναι βάρβαροι;

Δεν είναι, λοιπόν, περίεργο ότι δεν βρέθηκε μέχρι σήμερα ένας Σκοπιανός Καρπόζηλος, ένας Αχριδιώτης Χριστόπουλος να τους πει την αλήθεια: «Κοιτάξτε παιδιά, εμείς με τους Μακεδόνες σχέση δεν έχουμε. Σλάβικα μιλάμε και μια ζωή Βούλγαροι ήμασταν. Μιας και αποφασίσαμε ότι είμαστε κάτι άλλο, μην μπλέκουμε με έννοιες που δεν καταλαβαίνουμε και που δημιουργούν παρεξηγήσεις. Και για να μην παραμελούμε τους αλβανόφωνους αδερφούς μας, γιατί να μη βγάλουμε το κράτος μας Μαματερέζα [τυχαίο παράδειγμα], να μας σέβονται και όλοι για το ήθος μας;»

Κάτι τέτοιο δύσκολα θα συνέβαινε σε άλλο λαό. Του δικού μας μόνο ο χαρακτήρας είναι αυτομαστιγωτικός. Πάντα σπεύδουμε να κατηγορήσουμε τον εαυτό μας (ή καλύτερα τους συμπατριώτες μας που δεν είναι τόσο ηθικοί, έξυπνοι, τίμιοι και ακέραιοι όσο εμείς οι ίδιοι που έχουμε την ατυχία να ζούμε ανάμεσα σε φαύλους) και να δικαιολογήσουμε τον ξένο. Γι' αυτό και οι Καρπόζηλοι και οι Χριστόπουλοι δεν είναι η εξαίρεση, αλλά το κλασικό παράδειγμα του σύγχρονου σνομπ Ελληνάρα. Είναι σαρξ εκ της σαρκός του έθνους μας.